

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

ΣΥΡΙΑΝΩΝ

από το 1900

Βραβείο Ακαδημίας Αθηνών 2020

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΣΥΡΙΑΝΩΝ

Ύλη από την Ηλεκτρονική Έκδοση

01/01/22—31/03/22

Έτος 27ο Τεύχος 104

Ιανουάριος 2022

Χιόνια στη Σύρο..

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Από τον Κοσμήτορα του Συνδέσμου κ. Χρήστο Θανόπουλο

Ενώ η πανδημία έδειχνε να οδεύει προς σταθεροποίηση και ύφεση, ξαφνικά ξέσπασε πόλεμος στη γειτονιά μας. Κύματα προσφύγων πλημμύρισαν πολλές χώρες. Η Ελλάδα και η ιδιαίτερη πατρίδα μας, η Σύρα ξέρουν πολύ καλά από πολέμους και προσφυγιά.

Τη διακοσιοστή επέτειο από την Επανάσταση του 1821, διαδέχεται φέτος η επέτειος των εκατό χρόνων από τη Μικρασιατική Καταστροφή. Διαφορετικά ιστορικά γεγονότα, διαφορετικά συναισθήματα. Πλήθος εκδηλώσεων το 2021 και 2022, αναλύουν τα γεγονότα, το πριν και το μετά, αδυνατίζοντας τις μονόπλευρες εθνικιστικές θεωρήσεις και φέρνοντας την ελληνική κοινωνία κοντά στη σύγχρονη επιστημονική γνώση και ιστορική αλήθεια. Άλλωστε η ιστορία του ελληνικού κράτους είναι ενταγμένη στην ευρύτερη διεθνή και κυρίως ευρωπαϊκή εξέλιξη. Τα γεγονότα στη Μικρά Ασία και τελικά η εγκατάλειψη της Ελλάδος από τους συμμάχους της, ήταν μέρος του παγκόσμιου γεωπολιτικού παιχνιδιού των Μεγάλων Δυνάμεων, που στόχευε στην κατάληψη όσο το δυνατόν ευνοϊκότερων θέσεων και ανταλλαγμάτων, μετά τη διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η Ελλάδα μετά τη θριαμβευτική πορεία των δύο βαλκανικών πολέμων (1912-1913), τον εθνικό διχασμό (1916) και με την απατηλή αυτοπεποίθηση του νικητή στη Συνθήκη των Σεβρών (1920), βίωσε την ήττα στη Μικρά Ασία (1922), τον ξεριζωμό του Μικρασιατικού Ελληνισμού και την οδυνηρή Συνθήκη της Λωζάνης (1923).

Το ελληνικό κράτος και η ελληνική κοινωνία ανασυντάχθηκε και επούλωσε τις πληγές της. Οι πρόσφυγες, με το γνωστό δυναμισμό και προοδευτισμό που τους διακρίνει, ξανάφτιαξαν τη ζωή τους από το μηδέν, κάτω από αντίξοες συνθήκες, χτίζοντας και μεταμορφώνοντας τις συνοικίες της Αθήνας, του Πειραιά, της Θεσσαλονίκης και των άλλων πόλεων. Πίσω από αυτές τις καταστάσεις υπάρχει η εποποιΐα των απλών ανθρώπων, η ανίκητη θέληση για ζωή. Οι απόγονοι της δεύτερης, τρίτης και τέταρτης γενιάς αισθάνονται βαθύτερα την επέτειο του 1922.

Τη μνήμη αυτής της προσωπικής και κοινωνικής εποποιΐας αναστοχαζόμαστε, συγκεντρώνοντας τις δυνάμεις μας μετά τη δεκαετή κρίση, για να ανασυνταχθούμε ως έθνος και ως κοινωνία, αντιμετωπίζοντας τις προκλήσεις των καιρών.

Ο Πρόεδρος και τα μέλη του Δ.Σ. Συνδέσου Συριανών εύχονται σε όλες και όλους Καλή Σαρακοστή και Καλό Πάσχα! Καλή αντάμωση στη Σύρα μας!

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΣΥΡΙΑΝΩΝ

Έτος Ιδρύσεως 1900

Βραβείο Ακαδημίας Αθηνών 2020

Πατριωτικό - Πολιτιστικό - Φιλανθρωπικό Σωματείο

3ης Σεπτεμβρίου 56 - 5ος Όροφος

10433 Αθήνα

Τηλ & Φαξ : 210 8226785

E-Mail : syn.syrianon@gmail.com

: synsyrianon@synd.gr

Ιστοχώρος : www.synd.gr

Ηλεκτρονική Διαδικτυακή Έκδοση

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΣΥΡΙΑΝΩΝ

Ενημερωτικό Περιοδικό

Έτος 27ο - Τεύχος 104

ΙΑΝ – ΦΕΒ – ΜΑΡ 2022

ISSN 2241 - 9497

Υπεύθυνος Έκδοσης

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΤ. ΒΑΦΙΑΣ

Πρόεδρος Συνδέσμου

Δημιουργία - Ενημέρωση

Κωνσταντίνος Ν. Παπαπολίζος

Διόρθωση κειμένων

Χρήστος Θανόπουλος

Συνεργάτες παρόντος τεύχους αλφαβητικά

Δημήτρης Βόϊκος

Χρήστος Θανόπουλος

Τάκης Κυριτσόπουλος

Μαρία Ρώτα

Νίκος Σαλίβερος

Γεώργιος Σαρλής

Δακτυλογράφηση Κειμένων

Χρήστος Θανόπουλος

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Τα ενυπόγραφα [κείμενα](#) εκφράζουν τις προσωπικές και μόνο θέσεις των [συνεργατών](#) συγγραφέων τους και συνεπώς δεν απηχούν τις θέσεις του εντύπου μας, το οποίο όμως διατηρεί το δικαίωμα να τα τροποποιεί όταν αυτό κριθεί αναγκαίο.

Ψηφιακή Εκτύπωση Περιοδικού από την «Γράμμα Εικόνα» του Νίκου Χατζίρη
Ζακύνθου 16 – 11361 Αθήνα Τηλ 2108841197

ΣΥΡΙΑΝΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ...

Η ΠΡΟΠΟΝΗΣΗ

από τον Τάκη Κυριτσόπουλο

Σήμερα οι ποδοσφαιριστές όλων των ομάδων του τουρνουά είχανε αποφασίσει να συναντηθούνε στην αλάνα του Μαμίδη, για μια τελική προπόνηση υπό τις οδηγίες του Θράσου.

Περασμένες πέντε θα 'τανε, όταν ξεκίνησε ο Θράσος για το training. Πήρε τον κεντρικό δρόμο και έφτασε στου Κλαδά το καπνοπωλείο, ένα γωνιακό κατάστημα, ν' αγοράσει τσιγάρα.

Στις σκονισμένες ραφιέρες του καπνοπωλείου ντανιάζονταν ποικίλες μάρκες σιγαρέτων. Καταρχήν τα «πρόστυχα καπνά», που απευθύνονταν στα πενιχρά οικονομικώς βαλάντια, όπως το «Τέλειον», το «Πανελλήνιον» και το «Έθνος» χύμα σε κούτα των πενήντα τεμαχίων, που το φουμάριζες και ... σε νεκροστολίζανε με όλες τις τιμές!

Ακολουθούσαν τα ευγενέστερα είδη, τα οποία προτιμούσε το μεσαίο εισόδημα, ήτοι το «Ρόδος», το «Πεντάρι» και το «22». Η αστική τάξη επαφιόταν στα πιο συμπαγή χαρμάνια, όπως το «Παλλάς», το «Σαντέ», το «Άρωμα» και ο «Άσπος».

Οι μπουρζουάδες όμως τα σνομπάρανε όλα τούτα και αρέσκονταν στα εκλεχτά «σαρί» εισαγωγής, τα αποκαλούμενα «ρεζούφια», «μαζούλια» και «κιουτσούκ καϊναρντί».

— Τρία «Πανελλήνιον» και από πακέτο άκοπο να 'ναι, προστάζει ο Θράσος.

— Τσιγάρα τρία, εννοείτε, κύριε;

— Όχι, δώκε μου ... τρεις οδοντογλυφίδες, ρε Κλαδά ...

— Μάλιστα, μάλιστα, μη χάνετε τον έλεγχο. Ξέρετε, φίλτατε, τα τσιγάρα μας και ειδικά το «Πανελλήνιον» έχουνε γίνει ανάρπαστα τελευταίως! Σκεφτείτε ότι είσαστε ο πέμπτος μας πελάτης, που ζητά τη συγκεκριμένη μάρκα σήμερα ...

— Ορθώς τα λες. Έχω περάσει ... άλλες τέσσερις φορές από το πρωί!

— Δε σας πρόσεξα φαίνεται. Ορίστε το είδος σας.

— Μολύβιασέ μου το σύνολον ...

— Έχουμε και λέμε: τρία τσιγάρα επί τέσσερις δεκάρες το έκαστον, ίσον μία δραχμή και είκοσι λεπτά, παρακαλώ ...

— Σωστά. Έχεις ρέστα ... από χιλιάρικο;

— Δυστυχώς, δεν τυγχάνω τραπεζίτης ...

- 'Ντάξει τότες. Απερνάω μια άλλη εβδομάς και πλερώνω.
- Όπως εσείς νομίζετε ...

Στην αλάνα του Μαμίδη ήταν μια μάζωξη «να... κάτσουμε να φιληθούμε». Ο Θράσος κάλεσε το ... λόχο και τους άλλαξε τον Ανανία στο τροχάδην. Κατόπιν αυτού παίξανε μονότερμα, ώσπου η μπάλα κατέληξε μέσα στο εργοστάσιο του Μαμίδη!

— Τέρμα η προπόνα, φώναξε ο Θράσος. Αμέτε τώρα να παίξετε το «λουρί της μάνας».

Εντός πέντε λεπτών πέρασε από εκεί και ο Πρόδρομος, ο πλανόδιος φωτογράφος και τους τράβηξε μια αναμνηστική φωτογραφία. Αντάλλαξαν ευχές μεταξύ τους και σε λίγο διαλύθηκαν, γιατί το ίδιο βράδυ είχανε αποφασίσει να διοργανώσουνε πάρτι σε φιλικό τους σπίτι στη Νεάπολη.

Ο ΣΑΡΑΦΗΣ

Ο Ζεβανζέλ βγήκε στο ρέμα της Λαλακιάς και προχώρησε μέσα από τα Ψαριανά προς το σπίτι του κυρ Αλεξάκη του αργυραμοιβού.

Σκόπευε να ρευστοποιήσει ένα νέο σκαρμούτσο είκοσι λιρών, κρυφά – Θεός φυλάξοι – απ' την Ερνούλα, για την κάλυψη των αναγκών της ομάδας του της Ρόνστιμπακ. Ήτανε, βλέπεις, μεγάλο το διακύβευμα και ήθελε οπωσδήποτε το κύπελλο! Έφτασε κάποτε στο σπίτι, χτύπησε το ρόπτρο και του άνοιξε η ανύπαντρη αδελφή του σαράφη, η Ρωξάνη.

Τον πέρασε στη σάλα και τον κέρασε περγαμόντο ρολό, φτιαγμένο απ' τα χεράκια της και κρύο νερό του Λουκή. Η γυναίκα αυτή ήταν πολύ περιποιητική με τους πελάτες. Έτσι την είχε δασκαλέψει ο αδερφός της.

— Να, όπου να 'ναι καταφτάνει κι ο Αλεξάκης, κύριε Ευάγγελε ... Εσύ στο μεταξύ κάτσε αναπαυτικά στον καναπέ να χουζουρέψεις.

Πάνω στον καναπέ οι μαξιλάρες είχανε πιάσει λίγδα δύο δάχτυλα!

— Ουφ, σκάει ο τζίτζικας εδώ μέσα, κυρά Ρωξάνη ...

— Επιθυμείς μήπως να σου κάμω αέρα με τη βεντάλια στο πρόσωπο;

— Άστο για μια άλλη φορά ...

Ύστερα από δέκα λεπτά κατέφτασε και ο σαράφης, άνθρωπος ευτραφής, γεροντοπιασμένος πλέον με παλιομοδίτικο κοστούμι, καβουράκι στο κεφάλι και διπλή σειρά χρυσής καδένας στο τσαμαντάνι. Μόλις βλεφάριασε τον επισκέπτη τα μουστάκια του κινήθηκαν πέρα δώθε σαν υαλοκαθαριστήρες.

— Ω, τον φίλτατον Ευάγγελον! Ποιός καλός άνεμος σε φέρνει στο πτωχικόν μου;

— Δεινής ανάγκης ουδέν ισχυρότερον, κυρ Αλεξάκη μου! Χρειάζομαι ρευστόν επειγόντως ...

— Μα δεν είναι καν ένας μήνας που εξαργύρωσες είκοσι χρυσές ...
— Να 'τανε κι άλλες! Αυτές μου φύγανε στα ... ημιτελικά! Τώρα μου λείβονται τριάντα και βάλει!

— Θα πιείς ένα καφεδάκι, ρώτησε ο άλλος με ανανεωμένο ενδιαφέρον.

— Έναν καφέ τον αρουφάω. Και τον θέλω αγάδικο ...
— Ρωξάνη, έναν τσοκ σεκερλή στον βαρύ ντελβέ για τον κύριο ...
— Αμέσως αδελφέ μου και καλύτερέ μου, τσακίστηκε εκείνη.
— Ως εκ του περισσού, Ευάγγελε, μου είναι επιτρεπτόν να ρωτήσω, προς τι τόσο μεγάλες δαπάνες;
Ο Ζεβανζέλ αχνογέλασε χτυπώντας το τσιγάρο του στην παρωνυχίδα.
— Σαν σπόνσορας των αγώνων, κυρ Αλεξάκη μου, επιζητώ πάντοτε το άριστον! Οφείλω να παρουσιάσω υπερθέαμα στο Καρνάγιο ...
— Κουβέντα γάργαρη!
— Ανυπερθέτως επιβάλλεται να δώκω ... λουφέ στη διαιτησία δια το ... αμερόληπτον και επιπλέον έχω και το γαμπρό μου, το Θράσο, που μου κάνει τραβηχτικές σαγονάτες!
— Ορισμένως έχεις δίκιο και το παραδέχομαι ευθαρσώς, Ευάγγελε ...
— Επιπρόσθετα, είμαι και ρεκλαματζής! Πώς να το κάνουμε;
— Και 'γω στη θέση σου, Ευάγγελε, έτσι θα ενεργούσα. Δε συνάδει άλλωστε στη σειρά σου να κάνεις μεσοβέζικα πράματα ...

Η κυρά Ρωξάνη χτύπησε σεβαστικά την πόρτα και μπήκε με τον καφέ αχνιστό πάνω σε δίσκο εμαγιέ.

— Φρρρ, άντε γειά, ρούφηξε δυνατά ο Ζεβανζέλ.
— Ο Κύριος να σε συντρέχει ...
— Αχχχ! και σε χοντρό φλυντζάνι, όπως τον πίνω, τον έφτιαξες κυρά Ρωξάνη ...
— Προέχει η ευχαρίστησή σου ...

Στη δεύτερη όμως ρουφηξιά τα μάτια του Ζεβανζέλ κάνανε ... τραμπάλα! Έβηξε θορυβώδικα και έφτυσε το περιεχόμενο στο χαλί, που μόλις το 'χαν αγοράσει.

— Αγία μου Πελαγία! Τι έπαθες καλέ;
— Μήπως λησμόνησες να βάλεις ζάχαρη, αδελφή, ρώτησε ανήσυχος ο Αλεξάκης ...
— Όχι, όχι. Ζάχαρη έχω βάλει μπόλικη, συμφορά μου!
— Τότενες;
— Φαίνεται πως έκανα λάθος και αντί για καφέ έβαλα το ... μαύρο μας πιπέρι!

- Μου τον έφαγες κακούργα τον πελάτη, ούρλιαξε ο αργυραμοιβός.
- Τι να κάνω τώρα η έρμη;
- Φέρε φασκόμηλον και χαμαίμηλον ...

Αφού συνέφεραν τον Ζεβανζέλ άρχισαν τα παζαρέματα. Ο κολλυβιστής κύριος Αλεξάκης ήταν εξοπλισμένος πλήρως. Διέθετε ζυγό ακριβείας (βεζενέ), μονύελο χρυσικού και ειδικό κουμπάσο, προκειμένου να ελέγχει τα γράδα και το αγιάρι των λιρών. Μέχρι εντριβή τούς έκανε στη μαύρη πέτρα! Παράλληλα όμως, κατέφευγε σε μεθοδεύσεις ... επιλήψιμες! Αίφνης, κατά τη στιγμή της συναλλαγής και με ταχυδακτυλουργικές κινήσεις τοποθετούσε, κατά το δοκούν, κάτω απ' το ένα τάσι της ζυγαριάς με τα ξίκικα γράδα ένα ... μαγνητάκι βάρους μιας λίρας! Οσάκις, λοιπόν, επρόκειτο ν' αγοράσει χρυσό, έβαζε το μαγνητάκι κάτω απ' το δικό του δίσκο, ώστε οι λίρες του πελάτη να δείχνουνε σιλίκικες! Αν πάλι πουλούσε, τοποθετούσε το μαγνητάκι στον αντίθετο δίσκο! Τοιουτοτρόπως σε κάθε φουσέκι των είκοσι λιρών, που η μία του όψη παρίστανε τον «Αϊ Γιώργη φονεύοντα το θηρίον» ... κέρδιζε μία λίρα πέραν του νόμιμου κέρδους του, καθότι η αγοραπωλησία δε γινόταν με το κομμάτι, αλλά με το μουσκάλι (μέτρο ζύγισης χρυσού). Και μάλιστα, θεωρούταν και ... συμφερτικός στην πιάτσα, διότι οι αποδέλοιποι σαραφήδες, εκείνοι με τα «κούφια δράμια», τοποθετούσαν ... δύο μαγνητάκια κάτω απ' το δίσκο τους!

Ζύγιασε, ξαναζύγιασε το φουσέκι του Ζεβανζέλ και έδειχνε προβληματισμένος.

— Ξίτικες τις βλέπω τις λίρες σου, Ευάγγελέ μου. Και, ξέρε το, το τονίζω πάντοτε σε όλους τους πελάτες μου: «Μην πολυπιάνετε τον χρυσό με τα χέρια σας διότι φυραίνει».

— Μα τι μου λες τώρα, κυρ Αλεξάκη; Ούτε που άγγιξα καν τις λίρες απ' την ημέρα που μου τις πούλησες! Μου τις είχες μάλιστα ζυγιάσει με το ... χασαπόχαρτο μαζί, λες και αγόραζα βιδέλο! Ορίστε, δες, απάνω στο περιτύλιγμα υπάρχει και ο τουράς σου!

— Το αναγνωρίζω καθόλα αγαπητέ μου, αλλά βλέπεις ομιλεί ο ζυγός ...

— Καλά, καλά, τελείωνε, γιατί με πιέζει ο χρόνος.

— Όχι, όχι Ευάγγελε. Είναι για μένα θέμα δεοντολογίας να σε πείσω. Λοιπόν έχουμε και λέμε: Ωχραί ... δέκα εννέα, μείον το ταξ, πλην η επικαταλλαγή λόγω διεθνούς πτώσεως του χρυσού, συναριθμώντας δε και τα λειτουργικά έξοδα του Οίκου μας, έχεις λαμβάνειν ποσόν αντίστοιχον των ... δέκα οχτώ χρυσών λιρών ...

— Κυρ Αλεξάκη, σου υπενθυμίζω πως παρόμοιο σκαρμούτσο μού το εξαργύρωσες προ καιρού για δέκα εννέα λίρες ...

— Αχ Ευάγγελε, Ευάγγελε ... Τότε είχαμε να κάνουμε με λίρες κοπής Γεωργίου, ενώ τώρα με λίρες κοπής Βικτωρίας. Το αντελήφθης;

Έβγαλε απ' τη τσέπη του ένα σγρούμπο χαρτονομίσματα, σάλιωσε τα δάχτυλα και άρχισε να μετρά.

— Φτού ... ένα ... δύο ... τρία ...

Μπαρουτιασμένος ο Ζεβανζέλ πήρε τα χρήματα, που του μέτρησε ο σαράφης κι έφυγε μονολογώντας:

— Νισάφι πια! Μια ζήση τους παράδες, εμένανε, θα μου τους ... τρώνε οι γυναίκες;

ΕΝΑ ΠΑΡΤΑΚΙ ΣΤΗ ΝΕΑΠΟΛΗ

Είχε φτάσει οχτώ το βράδυ και στο μεγάλο νεοκλασικό σπίτι, στον κεντρικό δρόμο της Νεάπολης επικρατούσε μεγάλη κινητικότητα.

Σιγά – σιγά άρχισαν να καταφτάνουν οι καλεσμένοι για το πάρτι, που δεν ήταν άλλοι από τους ποδοσφαιριστές της «Δόξας», του «Αστέρα», της «Ρόνστιμπακ» βεβαίως, και κάποιοι της Τρίτης Γυμνασίου.

Τα πάντα είχανε διοργανωθεί εκ των ενόντων. Άλλος θα έφερνε καρέκλες απ' το σπίτι του, άλλος κρασί σε νταμιτζάνα, άλλος βερμούτ χύμα και άλλοι τυριά, σαλάμια, ελιές, ψωμί δύο ημερών για «καναπεδάκια», κοπανιστή, ταραμοσαλάτα, καθώς και σαρανταπεντάρια δισκάκια για το πικάπ.

Ως ντάμες τώρα, είχανε επιστρατευτεί αδερφάδες, ξαδερφάδες μέχρι τρίτου βαθμού, θειάδες ανύπαντρες αλλά καλοστεκούμενες και δουλικά, που είχανε ρεπό. Στη σάλα υπήρχε ένα βιντάζ πικάπ και ο μικρός της οικογένειας, το Σωτηράκι, σε ρόλο ντισκ – τζόκεϊ άλλαζε τους δίσκους και παράλληλα χόρευε με μια ... σκούπα με μακρύ κοντάρι μοντέρνους ρυθμούς.

— Ντράκουλα, ντράκουλα, ντράκουλα ... τσα τσα τσα ...

Το πάρτι είχε ήδη ξεκινήσει και η επιτυχία του ξεπερνούσε και τις πλέον ευοίωνες προβλέψεις! Το πικάπ έπαιζε παλιά μπλούζ, βαλσάκια, ροκ εν ρολ, τσάρλεστον, μπόσα νόβα, αλλά και πιο σύγχρονους χορούς.

Τα ζευγάρια λικνίζονταν ανέμελα στο μωσαϊκό και κάθε καβαλιέρος, που σηκωνόταν να χορέψει έδινε το αναμμένο τσιγάρο του στο Σωτηράκι να το κρατά, ώσπου σε κάποια στιγμή βρέθηκε να κρατά ... εννέα τσιγάρα στα δάχτυλα! Τα μεζεκλίκια πάνω στο μπουφέ καταπίνονταν αρπαχτά μαζί ... με τις οδοντογλυφίδες και τα ποτά εξαφανίζονταν απ' τα ποτήρια ως διά μαγείας, την ώρα που οι μανάδες των κοριτσιών καθισμένες σε ψάθινες καρέκλες κυκλικά της σάλας παρακολουθούσανε με μάτι ... οχιάς τα πάντα και ήτανε υπ' ατμόν να επέμβουν αν κάποιος λιμοκοντόρος χεράκιαζε τα κορίτσια τους!

— Κοντά, βρε, τα ξεράδια σου, τσίριζαν και πέταγαν πασούμια εκ του μακρόθεν!

Φουρκισμένος και δαγκώνοντας τα νύχια του, ο Ζεβανζέλ έφυγε απ' το σπίτι του σαράφη. Η αδικία τον έπνιγε, γιατί, αν μη τι άλλο, έχανε δύο χρυσές λίρες κοροϊδίστικα!

Πέρασε το γεφυράκι της Λαλακιάς και σε λίγο έφτασε στον κεντρικό δρόμο της Νεάπολης.

Διαβαίνοντας μπροστά από ένα φωταγωγημένο σπίτι άκουσε μοντέρνους ρυθμούς και τραγούδια.

— Θα έχουνε εδώ τίποτις γενέθλια σκέφτηκε και έκανε να προσπεράσει.

Ξαφνικά όμως άκουσε μια φωνή να τον καλεί.

— Κύριε πρόεδρε, δεν περνάτε λίγο μέσα;

Τον φώναζε ο Γιάννης, το δεξί μπακ της ομάδας.

— Ω, μα δεν είναι πρέπον τέτοια ώρα ...

— Σας παρακαλούμε, μπήκαν κι άλλοι στη μέση. Ένα πίπερμαντ θα πιείτε και φεύγετε ...

Ανάμεσα στις ντάμες του χορού ξεχώριζε μια ψηλή κατσαμακλού, κοριτσάκι της κυκλοφορίας, που είχε εμφανιστεί απ' το πουθενά, με ζαπονέ τοπ λεοπάρ, ζακετίτσα μουσελίνα στο αρζάν με λευκή μπορντούρα για τελείωμα, μίνι φούστα πιο ψηλά κι απ' τον ... τιμάριθμο και γόβα πλατφόρμα στο μπρονζέ.

Το μαλλί της ήταν βαμμένο σκουπιδί, σε κουπ ντεγκραντέ, το μάτι στολισμένο με κινά και μάσκαρα, το νύχι ασημί, μακρύ φακίράτο και τ' αχείλι ροδί περασμένο με άφθονο λιπ γκλος, ενώ στο λαιμό της κρεμόταν χαντράτο λάπις λάζουλι κολιέ.

Οι κάργες όλες γύρω την φεγγιτιάζανε και ήδη της είχανε κρεμάσει κουδούνια!

— Αυτή αλωνίζει τ' άχερο, κερά Λεμονιά μου ...

— Αν μη τι άλλο θα μας ... φάει ούλοι τις γαμπροί η πεταχτολουλουδάτη!

— Τι σόι είναι η σκούνα, Πικραγγουριά μου;

— Δε την έχω ματαδεί, να μα τη χάρη της Παναγίας. Και τραβά τα παιδιά σαν μαγνήτης π' αναθεμάτηνα!

— Αχ, οι ζωηρές έχουνε σήμερις τις τύχες, κάνανε την αποφώνηση, στοιβαγμένες σε στάση «ταμπλό βιβάν», όλες μαζί οι κυράτσες.

Η κοπελιά χόρευε στρειδάτα με τον Ντιντή την «κομπαρσίτα». Ο Ντιντής φορούσε τη στολή της ναυτικής του σχολής, τη λευκή με τα χρυσά κουμπιά, τις σπαλέτες και τον τελαμώννα. Τα υπόλοιπα ζευγάρια, που είχανε αποσυρθεί, τους μπιρμπιλοχαλβάδιαζαν και απ' τη ζήλια τους ανάβανε κερι στον Αϊ Γιάννη το Ρώσο! Η μαγεία της στιγμής τους είχε συνεπάρει όλους!

— Κύριε Ντιντή, του ψιθύρισε στο αφτί καθώς χόρευαν, το σπαθάκι σας με πιέζει εδώ χαμηλά ...

— Ποιο σπαθάκι, μάνα μου ξεγυρισμένη; Αυτό το έχω βγάλει εδώ και ώρα ...

— Ευγενέστατε, πρόεδρε, θα μου κάνετε την τιμή να χορέψουμε;
— Μα μπορώ 'γω τώρα χαντούμης άνθρωπος;
— Ελάτε καλέ, μη ντρέπεστε, τον έπιασε απ' το χέρι η αέρινη συλφίδα και τον οδήγησε στην πίστα ...

— Θα εκτεθούμε, ρε κορίτσι μου, γέροι άνθρωποι τώρα ...

— Εμένα να ξέρετε, μου αρέσουν οι σιτεμένοι άντρες!

Ο Ζεβανζέλ έδωκε τόπο στην οργή, φόρεσε κάποιο σακάκι για να μη δείχνει λέτσος, αλλά μέσα έβραζε. «Μεθαύριο», σου λέει, «η αμάδα μας δώνει αγώνα ζωτικής σημασίας και οι παίχτες αντί ν' αναπαύονται τρέχουνε και χοροπηδάνε στα πάρτια, και μάλιστα παρουσία μου;»

Ευτυχώς, σκέφτηκε, που απουσίαζε ο προπονητής τους, ο Θράσος, γιατί εδώ μέσα θα γινότανε ... ο Σικελικός Εσπερινός! Η βελόνα είχε ήδη μπει στο πικάπ και άρχισε ο χορός.

— Μπέσαμε, μπέσαμε μούτσοοο ...

Την έσφιξε περιπαθώς στην αγκαλιά του και κείνη τον βλεφάριασε με σημασία.

— Τώρα θα τρίζανε τα κόκκαλα της Ερνούλας, σκέφτηκε ...

— Σαν δεν εντρέπεται το ραμολιμέντο, ψιθύρισαν κάποιες μανάδες αναμεταξύ τους και σταυροκοπήθηκαν με μεγάλες απλωτές.

— Εγώ, να ξέρετε, θα τα πω όλα της Ερνούλας με το νίγμα και με το σίγμα, δήλωσε η Μοσχολουλουδιά, κι ας με πούνε και μαντατούρα ...

Καθώς το χορευτικό πλησίαζε στο τέλος του, η ντάμα έβγαλε τσιρίδα.

— Κύριε, μαστροβαγγέλη, θα σας μαλώσω! Με ενοχλείτε εδώ χαμηλά, όπως και ο Ντιντής προηγουμένως ...

— Αχ, που τέτοια τύχη, κορίτσι μου ...

— Τι θέλετε να πείτε;

— Εκείνο που σ' ενοχλεί, αλίμονο, δεν είναι ... αυτό που φαντάζεσαι, αλλά το σπαθάκι απ' τη στολή ... του Ντιντή, που φόρεσα προ ολίγου!

Το πάρτι είχε φτάσει στην κορύφωσή του. Την ντάμα μας πλησίασε τώρα πλαγιομετωπικά ο Νικολής, σέντερ φορ με προοπτικές, κοστουμάκι γκριζο τσουβαλέ, γραβάτα πουά και πατούμενα στη γυαλάδα τους.

— Το χορεύουμε φιδίσιο κορμί μου; Δε θα μου δώσεις τη χαρά;

— Τη χαρά στη δίνω Νικολή ... Τίποτε άλλο μη μου ζητήσεις ... Ξεκίνησαν με το «βαλς των κεριών», όμως δεν άντεξε και του έκανε παρατήρηση.

— Πώς είσαι έτσι ντυμένος, ρε κουβά;

— Έχω δώσει ... το σμόκιν μου στο καθαριστήριο.

— Αχ, είσαι και τσαχπίνης, βρε, στο χορό, τον εκθείασε χαμηλοβλεπούσα σε λίγο, αφού κατάλαβε την αξία του!

— Με εμπνέει βλέπετε το άσπρο σας ντεσού!

— Καλέ, πώς το ξέρεις;

— Ουδέν κρυπτόν για τον Νικολή!

Μόλις τελείωσε ο χορός, εκείνη πήγε στο μπάνιο και άλλαξε εσώρουχο, πράσινο τούτη τη φορά ...

— Χορεύουμε άλλο ένα καπάκι, την ρώτησε ο Νικολής.

— Περικαλώ, τι λέτε ...

— Βλέπω ότι προτιμάτε ... το χρώμα της ελπίδας, της είπε χορεύοντας περιπαθώς το "Only you".

— Αυτό δεν της είχε ξαναλάχει! Παρόλα ταύτα έκανε μία ύστατη προσπάθεια και ξαναπηγαίνοντας στο λουτρό φόρεσε νέα κόκκινη κιλοτίτσα με δαντέλες. Δεν περίμενε πρόταση του Νικολή. Η ίδια τον σήκωσε και τον οδήγησε στην πίστα.

— Φωτιά στα ... κόκκινα κι εγώ ο πυροσβέστης, φώναξε ο Νικολής σε επήκοον όλων, αναφερόμενος στο άλικο εσώρουχό της φυσικά!

Αποσβολωμένη η φαμ φατάλ, ξέσπασε:

— Πες μου, ρε Νικολή, πώς καταφέρνεις και βρίσκεις όλα τα χρώματα, κι εγώ σου υπόσχομαι ... να φύγω μαζί σου μετά το πάρτι ...

— Μα είν' απλούστατο ...

— Κάν' το μου λάσπη, πετεινέ μου ...

— Δεν παραλείπω να βάφω τα παπούτσια μου ... με βερνίκι CAMEL ...

Η ώρα είχε προχωρήσει και όλοι οι καλεσμένοι φύγανε μονάχοι σαν τους σκαρμούς. Το Σωτηράκι ροχάλιζε με ανοιχτό το στόμα πάνω στον καναπέ.

Ο Νικολής ένιωσε την αυτοεκτίμησή του στα ύψη! Ήτανε παλιός λέουρας και κανένας ποτέ δεν είχε καταφέρει να τον ξεγελάσει! Πλησιάζει τη λεγόμενη εν χρω, της ρίχνει ένα κονιάκ και τις ανοίγει τους μπερντέδες. Αλλά και εκείνη τονε μπιρμπιλώνει με τα μάτια και τον αλαγιάζει!

— Αερικό μου, της κάνει, τόση ώρα χορεύουμε και ακόμα δεν έμαθα το ονοματάκι σου ...

— Αναΐς, καλέ, το καλλιτεχνικό μου.

— Τι εξωτικό όνομα! Και από πού βγαίνει το Αναΐς;

— Από το ... Παναής!

Φερεκύδης ο Σύριος

Ο σοφός αρχαίος Έλληνας

Από την κ. Μαρία Ρώτα

Από την αρχαιότητα, έως σήμερα, η Σύρος είναι το Ελληνικό νησί που θαυμάστηκε για την ποιότητά του, για τον πολιτισμό του, αλλά και για την καταγωγή σπουδαίων ανθρώπων που έγιναν γνωστοί στον κόσμο, από την αρχαιότητα έως σήμερα.

Φερεκύδης ο Σύριος Φιλόσοφος: (600 – 540 ή 550 π.Χ.) υιός του Βάβυος, ήταν σύγχρονος με τους επτά σοφούς της Αρχαίας Ελλάδας. Τόσο οι παλαιότεροι, όσο και νεώτεροι ιστορικοί και συγγραφείς συμφωνούν ότι πατρίδα του Φερεκύδη ήταν η Σύρος. Η ζωή και η διδασκαλία του φιλόσοφου Φερεκύδη... “διαφωτίζεται υπό των κατεσπαρμένων τήδε κακείσε μαρτυριών πολλών συγγραφέων που έζησαν αργότερα από τον φιλόσοφο”.

Ο Φερεκύδης ήταν ο δάσκαλος του Πυθαγόρα, του σπουδαίου Έλληνα μαθηματικού και φιλοσόφου της προσωκρατικής περιόδου. “... ανήρ σοφός και ευρυμαθέστατος, ώστε και της Πυθαγορείου σχολής να θεωρείται αρχηγός...” Πολλοί Έλληνες αναφέρουν: “Φερεκύδης Πυθαγόρου διδάσκαλος”

Για τα έργα του ο Διογένης Λαέρτιος* γράφει: “σώζονται δε του Συρίου βιβλίου, ο συνέγραψεν ου η αρχή: Ζευς μεν και χρόνος εις αεί και χθων ην χθονίη δε όνομα εγένετο γη, επειδή αυτή Ζευς γέρας δεδοί. Σώζεται δε και ηλιοτρόπιον εν Σύρα τη νήσω”

Όσοι λοιπόν μαθηταί ήσαν κοντά στον Πυθαγόρα, δέχθηκαν ως αρχή του σύμπαντος τη γη, ενώ όσοι ακολούθησαν τον Θαλή θεώρησαν αρχή του παντός το νερό ή τον αέρα. Εκτός από τα θεολογικά του συγγράμματα, ο Φερεκύδης είχε επιδοθεί και πιθανότατα είχε εκδόσει έργο με φυσικές γνώσεις, όπως αστρονομία, φυσική ιστορία και αριθμητική. Προϊόν των μαθηματικών του γνώσεων και ιδιαίτερα των αστρονομικών του παρατηρήσεων είναι το ΗΛΙΟΤΡΟΠΙΟΝ. Αναφέρεται ότι το ηλιοτρόπιο του Φερεκύδη είναι το πρώτο στην Ελλάδα, αναφερόμενο ως όργανο της ηλιακής σκιάς. Ηλιοτρόπιο, όπως το είχαν ερμηνεύσει στην αρχαιότητα ήταν όργανο ανάκλασης των ηλιακών ακτίνων με κατεύθυνση προς ορισμένο στόχο. Ήταν, δηλαδή, αλλαγή θέσεων των φωτεινών ακτίνων όταν πέφτουν σε επίπεδη επιφάνεια. Χρησιμοποιήθηκε στην αρχαιότητα για εργασία τριγωνομετρικών δικτύων για το ηλιακό φως. Το όνομά του άλλωστε “ηλιοτρόπιο” όπως το αναφέρει ο Όμηρος: “όθι τροπαί ηελίοιο...”

σημαίνει που βρίσκονται οι τροπές του ηλίου, δηλαδή, οι θέσεις του ηλιακού φωτός.

Όμως, το 1747 στην Ακαδημία του Βερολίνου ειδικοί επιστήμονες συζήτησαν και έθεσαν το ζήτημα για το ηλιοτρόπιο του Φερεκύδη, πιστεύοντας ότι είχε εφευρεθεί δύο αιώνες πριν (περίπου) αφού αναφέρθηκε από τον Όμηρο. Οι ειδικοί όμως, με κατάλληλη εργασία και σκέψεις έκριναν ότι το ηλιοτρόπιο του Φερεκύδη στη Σύρο ήταν ένα ειδικό τεχνικό μηχανήμα κατάλληλο να δείχνει την τροπή, την κατεύθυνση του ήλιου (οι λέξεις τροπή – ήλιος ονομάστηκαν ηλιοτρόπιο).

Σήμερα στην περιοχή Σαν Μιχάλη

Πολλοί συγγραφείς αναφέρουν ότι ο Φερεκύδης ζούσε σε σπηλιά, σε μια τοποθεσία ορεινή και δύσβατη, μεταξύ των λόφων Αμυγδαλού και Ρηχωπού. Εκεί πλησιάζει κανείς από την Κυπερούσα στο Πλατύ Βουνί. Μέχρι σήμερα ονομάζεται: Η σπηλιά του φιλοσόφου Φερεκύδη. Αναφέρεται σε εφημερίδες παλαιάς εποχής, ότι ένας σεισμός που έγινε στις αρχές του 19ου αιώνα αλλοίωσε και μίκρανε τη σπηλιά.

Ο Τιμολέων Αμπελάς γράφει για την δεύτερη σπηλιά του Φερεκύδη που βρίσκεται στο λόφο Πατέλλι σε μια πανέμορφη περιοχή κοντά στην παλιά πόλη, στην περιοχή της Χαλανδριανής.

Η ζωή του μεγάλου φιλοσόφου ατυχώς για την αρχαία Ελλάδα, ήταν πολύ σύντομη. Πέθανε στην ακμή της ηλικίας του από μια πολύ κακή νόσο, την φθειρίωση. Από το σπήλαιο απεσύρθη από τους ανθρώπους ο νεκρός αγαπητός και θαυμαστός φιλόσοφος. Από τότε αυτό το σπήλαιο έχει το όνομα: “Σπηλιά του Φερεκύδους ή Σπηλιά του φιλοσόφου”

Πως έγραψαν πολλοί διάσημοι της εποχής μετά τον οικτρό θάνατο του σπουδαίου φιλοσόφου: “Η Ελλάς συνεκινήθη επί τη οδυνηρά τελευταία του ενδόξου Συρίου, οι ποιηταί έκρουσαν την λύραν, συνοψίζοντας την δόξαν και τον βίον αυτού και οι Σύριοι εστερούντο του μεγαλοφυεστέρου συμπολίτου των.”

Αξίζει να γνωρίσουμε με πόσο μεγάλη στοργή έσπευσε ο Πυθαγόρας, από πολύ μακριά που βρισκόταν, να παρασταθεί στις τελευταίες στιγμές του σπουδαίου Έλληνα και δασκάλου του. Οι Ίωνες φιλόσοφοι αισθάνθηκαν πρώτοι την στέρηση αυτού του ανθρώπου, ο οποίος αν κατόρθωνε να φθάσει... “εις ύστατον γήρας, ήθελε μερισθή μέγα μέρος της δόξης, ήτις απενεμήθη εις τον μαθητήν Πυθαγόραν υπό του κόσμου”

Πολλοί ήταν οι άνθρωποι, που ακόμη και μετά τον θάνατο του διάσημου Έλληνα, ασχολήθηκαν ιδιαίτερα να γνωρίσουν και να γράφουν τον χρόνο της γέννησής του, τον τρόπο της γέννησής του και της δράσης του τόσο στη Σύρο, όσο και στις άλλες πόλεις που επισκέφθηκε.

Ο χρόνος του θανάτου δεν είναι ακριβώς γνωστός, αλλά συμπίπτει μεταξύ 545 -540 π.Χ.

Πολλοί άνθρωποι δέχθηκαν την επιθυμία του Πυθαγόρα, ο οποίος έφθασε στη Σύρο μόλις είχε φύγει από τη ζωή ο άριστος δάσκαλός του, να ενταφιασθεί στη Δήλο, στο νησί που υποδεχόταν τους σοφούς. Οι συμπολίτες του ένδοξου φιλοσόφου Φερεκύδη εξεδήλωσαν τον σεβασμό τους με την επιθυμία τους να γίνει η προτομή του ώστε να τιμηθεί ο αξιόλογος και μορφωμένος Έλληνας. Η προτομή έγινε, αλλά χάθηκε. Ο συγγραφέας Abbe Dela Rocca ένα περίπου αιώνα πριν είδε αυτή την προτομή κάπου σε άλλη περιοχή και έδωσε τις πληροφορίες του στους πολίτες της Σύρου.

Δυστυχώς όμως δεν ανακαλύφθηκε. Ο Δήμος της Σύρου έχει δημιουργήσει χρυσό στεφάνι προς τιμής του διάσημου και σπουδαίου Συριανού.

Ο θαυμασμός των Ελλήνων για τον Φερεκύδη εκδηλώνεται και έφθασε μέχρι την εποχή μας από επιγράμματα που περισώθηκαν προς τιμήν του. Τα δείγματα της εκτίμησης στο όνομά του από τους παλαιότερους Συριανούς είναι πολλά. Δρόμοι, Σύλλογοι και εφημερίδες είχαν το όνομά του.

Αξίζει να μάθουν τα νέα παιδιά, με λίγα λόγια, την ιστορία του διάσημου Έλληνα, που τον γνωρίζουν αρκετοί στις άλλες χώρες.

Διογένης Λαέρτιος: Ιστοριογράφος της φιλοσοφίας της αρχαιότητας. Κατάγεται από την πόλη Λαέρτη της Κιλικίας Γ' μ.Χ. αιώνα.

ΣΤΗ ΣΦΑΙΡΑ ΤΩΝ ΔΑΣΙΚΩΝ ΠΥΡΚΑΓΙΩΝ

Γεωργίου Π. Σαρλή
Καθηγητή Πανεπιστημίου

Η χώρα μας, όπως και όλες οι παραμεσόγειες χώρες μαστίζονται κυριολεκτικά, ιδιαίτερα κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, από τις δασικές πυρκαγιές.

Οι πυρκαγιές αυτές δύνανται να διακριθούν σε δύο μεγάλες κατηγορίες. Στις πυρκαγιές που οφείλονται σε φυσικά αίτια (κυρίως κεραυνοί και αυτανάφλεξη) και στις πυρκαγιές που οφείλονται στις ενέργειες του ανθρώπου (αμέλειες ή εμπρησμοί).

Ιδιαίτερα στην Αττική, που η σημερινή της βλάστηση είναι αποτέλεσμα διαδοχικών μεταβολών, οι ανθρωπογενείς επιδράσεις εμφανίζονται κατά τα τελευταία έτη επικίνδυνα αυξημένες. Βεβαίως η μορφή της υπήρξε δασώδης, αλλά η βαθμιαία μεταβολή του κλίματος κατά τη διάρκεια των γεωλογικών εποχών σε ξηρότερο, σε συνδυασμό με τις ανθρωπογενείς επιδράσεις, συνετέλεσαν στην εξαφάνιση των υγρόφιλων φυτικών ειδών. Τούτο άλλωστε καθίσταται φανερό και στην κωμωδία του Αριστοφάνους «Αχαρνής», όπου οι κάτοικοι των Αχαρνών φέρονται να ασχολούνται με την παραγωγή και εμπορία ξυλανθράκων από την ξυλεία που παρείχαν τα υπάρχοντα τότε δάση βελανιδιάς, τα καλούμενα δρυμοί ή δρυμώνες.

Η παράλειψη ωστόσο της συνεχούς επιτηρήσεως των δασικών μας εκτάσεων, ιδιαιτέρως των πευκώνων που αποτελούν από φυτογεωγραφικής απόψεως κύρια στοιχεία διαφόρων φυτοκοινωνιών, συντελεί στην απογύμνωση και με απώτερο στόχο στην οικοπεδοποίησή τους. Αλλά και το ακριβές ποσοστό των δασικών εκτάσεων που έχουν

αποφιλωθεί, ιδιαίτερα στην Αττική από το 1980 και μετά δεν δύναται να υπολογισθεί, αφού πολλές από τις πυρκαγιές δεν αφορούσαν διαφορετικές εκτάσεις, αλλά τις ίδιες ακριβώς που είχαν καεί κατά τα προηγούμενα έτη. Όμως, η καύση των καλλιεργειών και της δενδρώδους βλαστήσεως, πέραν της υποβαθμίσεως του φυσικού περιβάλλοντος, πλήττει και την οικονομία των κατοίκων ενός τόπου. Παράδειγμα από το μακρινό παρελθόν αποτελεί η, σύμφωνα με τις αρχαίες πηγές, καύση ελαιοδέντρων και άλλων οπωροφόρων δέντρων στην Αττική από τους Σπαρτιάτες κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου, - ο οποίος έληξε, βάσει συνθήκης ειρήνης, με ισοτιμία την 10^η Μαρτίου 1996 που ανάγκασε τους Αθηναίους της υπαίθρου να εγκαταλείψουν τις εστίες τους και να καταφύγουν λιμοκτονούντες εντός των Μακρών Τειχών. Και μάλιστα σε μία εποχή που τα δέντρα θεωρούνταν ως τα πλέον ισχυρά σύμβολα, δεδομένου ότι ενσάρκωναν τη ζωή, αφού συνδέονται οι ρίζες τους με τον Κάτω Κόσμο, ο κορμός τους με την επιφάνεια της Γης, τα κλαδιά και το φύλλωμά τους με τα Ουράνια και το Φως.

Είναι γνωστόν ότι στις πευκόφυτες εκτάσεις της Αττικής, που κατ' έτος δέχονται τις επισκέψεις των δασικών πυρκαγιών, κυριαρχεί το ξηροθερμότερο είδος Πεύκη η χαλέπιος (*Pinus halepensis*) κοινώς πεύκο, αυτοφυές από αρχαιοτάτους χρόνους, που ανήκει στα Κωνοφόρα. Κατά τη διάρκεια δε του Μεσοζωϊκού αιώνα, η πεύκη προσαρμόστηκε αποκλειστικά στις συνθήκες ξηρασίας του και σχημάτισε, ιδιαίτερα στο βόρειο ημισφαίριο του πλανήτη, εκτεταμένα δάση. Στη χώρα μας μετέχει και στη σύνθεση του παραθαλάσσιου τοπίου (θάλασσα, βράχια, πεύκα), λαμβάνοντας πολλές φορές απλές οικολογικές μορφές, λόγω ανέμων και γειτονίας με τη θάλασσα. Σύμφωνα δε με τις επινοήσεις των αρχαίων προγόνων μας, αναγνωριζόταν ως δέντρο ιερό με κοιτίδα του την Αττική.

Είδος δασικό, με ελάχιστες απαιτήσεις, παρέχει καύσιμη και κατασκευών ξυλεία, συμβάλλει χάρη στα μελιτώματα αφίδων και του παρασιτικού εντόμου *Marchalina hellenica*, κατά 65% περίπου στο σύνολο της ετήσιās μας παραγωγής μελιού, ρητινοπαραγωγό, κατάλληλο και ως καλλωπιστικό. Επίσης, ανήκει στα ενεργητικά πυρόφυτα ή πυρόφιλα φυτικά είδη, με μηχανισμούς που διευκολύνουν την καύση και την ανανέωσή τους.

Μετά την πυρκαγιά, όπως διαπιστώθηκε από τις έρευνες που διεξήχθησαν επί εξαιτία σε καμένες πευκόφυτες περιοχές της Αττικής, ⁽¹⁾ η φυσική αναγέννηση των καμένων φυτικών ειδών εξασφαλίζεται είτε με την πρεμνοβλάστηση και τη ριζοβλάστηση που παρατηρείται στα θαμνώδη είδη κουμαριά, ρείκι, σχίνο, αριά, πουρνάρι, σπάρτο κ.ά., είτε με την αθρόα φύτευση των σπερμάτων της πεύκης που λαμβάνει χώρα κατά το δεύτερο έτος από της εκρήξεως της πυρκαγιάς. Στη συνέχεια τα εξ αυτών νεαρά

φυτάρια αυξάνουν ταχέως χωρίς τον ανταγωνισμό της υπόλοιπης βλαστήσεως. Όμως, τα καμένα πεύκα ουδέποτε αναβλασταίνουν.

Επιπλέον, η μικρή της ανταγωνιστική ικανότητα, τουλάχιστον κατά τη νεαρή της ηλικία, συντείνει στην πύκνωση της βλαστήσεως του υπορόφου της. Έτσι, στις ηλικιωμένες συστάδες της, ενώ εμποδίζει την φυσική της αναγέννηση, εντούτοις δημιουργεί τις συνθήκες εκδηλώσεως και επεκτάσεως της πυρκαγιάς. Παράλληλα, διατηρεί ένα μέρος των κώνων που παράγει ετησίως κλειστούς επί αρκετά έτη, αλλά με σπέρματα υψηλής βλαστικής ικανότητας.

Με την πυρκαγιά καταστρέφεται η ανταγωνιστική υποβλάστηση, οι κλειστοί κώνοι που εκτοξεύονται σε ικανές αποστάσεις ανοίγουν και τα σπέρματα διασκορπίζονται σε ένα έδαφος απαλλαγμένο από υποβλάστηση και το στρώμα (μυκητοπαγής πλάκα) των νεκρών βελονών. Χαρακτηριστικά είναι ακόμη, ότι οι κώνοι δεν ανοίγουν κατά τη διάρκεια της πυρκαγιάς, αλλά 24-48 ώρες μετά το πέρας της καύσεως, όταν το έδαφος έχει κρυώσει. Επίσης, τα σπέρματα δεν φυτρώνουν με την πρώτη βροχόπτωση, αλλά μόνο το φθινόπωρο και εφόσον έχει προηγηθεί πτώση βροχής ύψους 20-30 mm, που σημαίνει ότι έχει διαποτιστεί το έδαφος με τόσο νερό που δύναται να εξασφαλίσει την επιβίωση και την αύξηση των αρτιβλάστων. Αντιθέτως, μια ραγδαία βροχή ή καταιγίδα στο γυμνό έδαφος καμένου πευκοδάσους που δεν είχε εγκαίρως προστατευτεί, δημιουργεί λόγω ελλείψεως δέντρων, ορμητική την επιφανειακή απορροή των βρόχινων νερών. Οπότε συμπαρασύρονται εκτός των σπερμάτων, ιδίως στα επικλινή εδάφη και φερτά υλικά που φράζουν τα ρέματα, συμβάλλοντας έτσι στη διάβρωση του εδάφους και στην ερημοποίηση της γης.

Τελικώς, από τον μεγάλο αριθμό των φυτικών ειδών που αναπτύσσονται, διατηρείται υπόροφος με μικρό μόνο αριθμό ποωδών φυτών και θάμνων, λόγω του μεταξύ τους ανταγωνισμού και της σκιάσεως που δημιουργούν τα πεύκα.

Τοιουτοτρόπως, μετά παρέλευση 25-30 ετών, αναδημιουργούνται με την φυσική αναγέννηση της χαλεπίου πεύκης νέοι πευκώνες, εφόσον παραμείνουν καθόλη την παραπάνω χρονική περίοδο ανεπηρέαστοι από ανθρωπογενείς επιδράσεις.

Ομοίως, κατά την αυτή περίπου διάρκεια ετών αναδημιουργείται νέος πευκώνας, με την φύτευση θαμνωδών ειδών, δενδρυλλίων πεύκης και χύδην σποράς σπερμάτων της, σε καμένη έκταση που έχει μεν κριθεί αναδασωτέα, αλλά δεν είναι δυνατή ή καθυστερεί η φυσική αναγέννηση της πεύκης. Εκτός αυτού, η φυσική αναγέννηση καθίσταται προβληματική και σε ξανακαμένες εκτάσεις, με πεύκα ηλικίας μικρότερης των δώδεκα ετών, που δεν διαθέτουν ακόμη άφθονους και ώριμους κώνους και σπέρματα με επαρκή βλαστικότητα.

Από τα ανωτέρω αναφερθέντα αποδεικνύεται, ότι η χαλέπιος πεύκη όχι μόνον αναγεννάται εύκολα ύστερα από πυρκαγιά, αλλά επωφελείται και από τις προσωρινές ευνοϊκές εδαφικές συνθήκες, για να επεκτείνει την κυριαρχία της. Άλλωστε, το φαινόμενο της πυρκαγιάς, πέραν του φόβου και του δέους που προκαλεί, αποτελεί οικολογικό παράγοντα ιδιαίτερα των κωνοφόρων. Όταν επισυμβαίνει στο φυσικό χώρο, κατά κανονικά σχεδόν διαστήματα και χωρίς την ανθρώπινη παρέμβαση, τότε έχει όλους τους λόγους της υπάρξεώς του και του ρόλου του. Και τούτο επειδή συνιστά ένα ανανεωτικό φυσικό διαχειριστικό μέσο στα μεσογειακά οικοσυστήματα και στην τροφική αλυσίδα.

Όμως για τις δασικές πυρκαγιές που θα συνεχίσουν να απειλούν, λόγω βιοκλιματικών συνθηκών την ελληνική φύση, θα πρέπει να κυρωθούν συντόμως οι δασικοί χάρτες και να αρθεί η απογύμνωση των Δασικών Υπηρεσιών. Επίσης, να συμπληρωθεί ο εξοπλισμός των αρμόδιων Υπηρεσιών με σύγχρονα επίγεια και εναέρια μέσα καταστολής τους και να εφαρμοστούν προγράμματα προληπτικών και προκατασταλτικών μέσων, όπως διάνοιξη αντιπυρικών ζωνών, αραιώσεις πυκνών συστάδων, συντήρηση δρόμων προσπελάσεως και κατασκευή δεξαμενών ανεφοδιασμού πυροσβεστικών οχημάτων. Επίσης απόσβεση χειμάρρων, δημιουργία μικρών φραγμάτων και ίδρυση ικανού αριθμού φυτωρίων για την παραγωγή φυταρίων ή δενδρυλλίων από σπέρματα ή μοσχεύματα αυτόχθονων κατάλληλων ειδών, με αντοχή στον ανταγωνισμό.

Μετά την πυρκαγιά θα πρέπει ταχέως να αρχίσει η αναδάσωση προς αποφυγή της διαβρώσεως, η οποία στη νοτιοδυτική Ελλάδα και στα νησιά φθάνει μέχρις αποκαλύψεως του μητρικού πετρώματος. Έτσι προτείνεται η βαθμίδωση, ιδιαίτερα των επικλινών γυμνών εδαφών, με την κατασκευή κορμοπλεγμάτων ή άλλης δομής αναβαθμίδων. Επίσης, προτείνονται: **i.** η απαγόρευση για τέσσερα τουλάχιστον έτη της βοσκήσεως των ζώων, κυρίως της κατσίκας, που καταστρέφει τη δασική βλάστηση και παρεμποδίζει την αναδάσωση. **ii.** Η τήρηση της απαγορεύσεως των θερμών εργασιών στο ύπαιθρο κατά τη διάρκεια της ετήσιας αντιπυρικής περιόδου. **iii.** Η συλλογή, εγκατάσταση, συντήρηση και προστασία των διαφόρων δενδρυλλίων και θάμνων, που θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένα στις εδαφοκλιματικές συνθήκες των εκάστοτε προς αναδάσωση περιοχών, λαμβάνοντας όμως υπόψη τη διαδοχή και την χωρική ανακατανομή της βλαστήσεως, λόγω της επικρατούμενης κλιματικής αλλαγής. **iv.** Η υιοθέτηση ίσως μίας αρχέγονης πρακτικής, όπου σε δάση προκαλούνται σκοπίμως μικρές πυρκαγιές ολόκληρο το έτος, για να μειώνουν την εύφλεκτη υποβλάστηση αποτρέποντας τοιούτοτρόπως την απειλή και τις συνέπειες των πυρκαγιών. **v.** Η δοκιμαστική συλλογή και επεξεργασία των νεκρών βελονών του υπορόφου των πεύκων, προς δημιουργία αερίου το

οποίο δύναται να θέσει σε κίνηση γεννήτριες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. **vi.** Η εφαρμογή της ελεγχόμενης καύσεως που χρησιμοποιείται ευρέως εδώ και δεκαετίες στις ΗΠΑ και Αυστραλία, καθώς και σε αρκετές παραμεσόγειες χώρες. Παρομοιάζει, ως προς την ένταση, εκείνης των ερπυσών φυσικών πυρκαγιών. Εφαρμόζεται με συγκεκριμένη τεχνική, λεπτομερή προγραμματισμό και αναλόγως του σημείου εκκινήσεώς της έχουν εκπονηθεί διάφοροι “τύποι αναφλέξεως περιοχής” (Σαρλής, 1998). **vii.** Η αξιοποίηση των διευκολύνσεων που παρέχει η πρόσφατη εγκύκλιος του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας για κλαδέματα, κοπές και απομακρύνσεις δενδρωδών ειδών, όπου λόγω θέσεως, νόσου ή στάσεως δύνανται να δημιουργήσουν προβλήματα, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις έντονων καιρικών φαινομένων. **viii.** Η δια νόμου/ων πώληση ή ενοικίαση των καέντων δασικών εκτάσεων, αναδασωμένων ή μη, σε ιδιώτες και κατά προτίμηση ρητινοσυλλέκτες και υλοτόμους, που θα επιβλέπουν, θα διαχειρίζονται και προπάντων θα τις προστατεύουν. Όμως, με ένα απαράβατο στο διηνεκές όρο του να μην υφίστανται για οιονδήποτε λόγο κατακερματισμό.

Όσον αφορά τώρα στις αναδασώσεις, θα πρέπει η χρησιμοποίηση της πεύκης να μειωθεί λόγω της αδυναμίας της να αναβλασταίνει μετά την πυρκαγιά. Να αυξηθεί όμως κατά 30% περίπου η χρησιμοποίηση των αυτόχθονων, κατάλληλων φυλλοβόλων ή και αειφύλλων πλατυφύλλων μεσαίου ύψους δένδρων ή υψηλών θάμνων, όπως βελανιδιάς, γκορτσιάς, καστανιάς, σορβιάς, σφένδαμου κ.ά. Ωστόσο και η πεύκη θα πρέπει να προστατευθεί από τα πλατύφυλλα και να αρδεύεται σε περιοχές ή περιόδους που οι βροχές είναι ελάχιστες, τουλάχιστον στα πρώτα έτη της εγκατάστασής της. Ακόμη, δεν θα πρέπει να αναμιγνύονται κατά τις αναδασώσεις συγγενή είδη της πεύκης, επειδή δημιουργούνται ανεπιθύμητοι υβριγενείς πληθυσμοί.

Επιπροσθέτως, στις προτάσεις δύνανται να συμπεριληφθούν: η εναέρια σπορά σπερμάτων πεύκης, με μη επανδρωμένα αεροσκάφη (drones). Εφαρμόζεται μετά τις πρώτες φθινοπωρινές βροχές με ή χωρίς κατεργασία του εδάφους -ανάλογα με την κλίση του - σε συνδυασμό με τη φύτευση βολοφύτων κωνοφόρων ειδών. Η αναδέντρωση ή αναθάμνωση των αραιών δασικών ή ασκεπών εκτάσεων για την προστασία και βελτίωση της ποιότητας του εδάφους τους και την προσφορά θρεπτικής τροφής και καταφυγίου στα βόσκοντα ζώα. Η διατήρηση και η δημιουργία ανεμοφρακτών, η καλλιέργεια, έστω και μεμονωμένων ατόμων δενδρωδών ειδών, ως φραγμοί στην εξάπλωση και στην εκπομπή των αιωρούμενων σωματιδίων και των ρύπων και γενικώς η ανάγκη ενισχύσεως της δασοκαλύψεως της χώρας.

Είναι αυτονόητο βεβαίως, ότι θα συνεχιστούν από την Πολιτεία η εντατική πληροφόρηση και διαπαιδαγώγηση του κοινού για τη δημιουργία φιλοδασικού πνεύματος, καθώς και η καθιερωμένη διδασκαλία σχετικών μαθημάτων σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης της μαθητιώσης νεολαίας. Τέλος, είναι καιρός η χώρα μας στρεφόμενη προς το μέλλον, να πάρει συγκεκριμένες αποφάσεις για τη συστηματική αντιμετώπιση των συνεπειών των δασικών πυρκαγιών, τόσο αυτών του παρελθόντος όσο και των μελλοντικών. Βεβαίως, η εκτέλεση των όσων ανωτέρω αναφέρθηκαν αποτελούν έργα δύσκολα να πραγματοποιηθούν, μακράς πνοής και πολύ δαπανηρά. Αποτελούν όμως θεμελιώδη επένδυση για τη χώρα μας, είναι έργα επείγοντα, είναι έργα για μία καλύτερη ποιότητα ζωής του ελληνικού λαού.

⁽¹⁾ Θέμα της επί διδακτορία διατριβής μου (1976). Ερευνήθηκε με βάση τις μεθόδους της σύγχρονης Φυτοκοινωνιολογίας η δυναμική εξέλιξη της βλαστήσεως συνεπεία αιφνίδιου εξωτερικού παράγοντα. Συμπεράσματα σημαντικά για την γεωπονική επιστήμη η πρόβλεψη της μελλοντικής διαμορφώσεως της βλαστήσεως δεδομένης περιοχής κάτω από ορισμένες συνθήκες περιβάλλοντος, η επιλογή των ενδεικνυόμενων κατά περίπτωση φυτικών ειδών στις αναδασώσεις και η ανάγκη μείωσης της χρησιμοποίησεως της Πεύκης, με παράλληλη αύξηση χρησιμοποίησεως πλατύφυλλων δενδρωδών ειδών.

Επίσκεψη – ξενάγηση στην Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου

Κείμενο - φωτογραφίες: Χρήστου Θανόπουλου

Την Παρασκευή 14 Ιανουαρίου μία ομάδα δέκα μελών του Συνδέσμου Συριανών πραγματοποίησε επίσκεψη-ξενάγηση στις μόνιμες συλλογές και στις περιοδικές εκθέσεις της ανακαινισμένης Εθνικής Πινακοθήκης, η οποία άνοιξε τις πύλες της, ύστερα από οκτώ χρόνια, τον Μάιο του 2021. Ξεναγός μας ήταν η ιστορικός τέχνης κ. Μαρίνα Τομαζάνη (εκ Χίου), απόφοιτος της ΑΣΚΤ και του Πανεπιστημίου του Μπέρμιγχαμ. Η ξενάγησή της, μεστή και συνοπτική, μας ταξίδεψε στην ιστορία της ζωγραφικής του Νεότερου Ελληνικού Κράτους, αλλά και στα καλλιτεχνικά ρεύματα των 19^{ου}- 21^{ου} αιώνα.

Η Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου δημιουργήθηκε

με βάση τη διαθήκη του νομικού και φιλότεχνου Αλεξάνδρου Σούτζου (1839–1895), ο οποίος κληροδότησε την περιουσία του και τη συλλογή έργων τέχνης (107 έργα) και νομισμάτων στο κράτος, με σκοπό τη δημιουργία «Μουσείου Καλών Τεχνών». Ο πυρήνας της συλλογής δημιουργήθηκε από τις συλλογές του ΕΜΠ (258 έργα) του Πανεπιστημίου Αθηνών (δωρεές Θ. Βρυζάκη, Ε. Ξένου), του κληροδοτήματος Α. Σούτζου, δωρεές Ελλήνων διασποράς (Γ. Μαρασλή, Θ. και Α. Ροδοκανάκη, Γ. Αβέρωφ, κ.α.). Αρχικά οι συλλογές στεγάστηκαν σε τρεις αίθουσες του κεντρικού κτιρίου του Πολυτεχνείου. Πρώτος διευθυντής διορίστηκε (1900) ο ζωγράφος Γεώργιος Ιακωβίδης και ακολούθησε ο λογοτέχνης Ζαχαρίας Παπαντωνίου (1918–1940). Με την έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου τα έργα συσκευάστηκαν και μεταφέρθηκαν στα υπόγεια του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου. Ο βυζαντινολόγος – τεχνοκρίτης Μαρίνος Καλιγάς, μετέπειτα διευθυντής της Ε.Π., παρουσίασε τμήμα των συλλογών του μουσείου στο Ζάππειο (1953–1959). Ο Καλιγάς με νόμο συγχώνευσε την Εθνική Πινακοθήκη με το κληροδότημα Α. Σούτζου (1954) και προκήρυξε αρχιτεκτονικό διαγωνισμό για την κατασκευή ιδιόκτητου κτιρίου της Ε.Π. Επιλέχθηκε η πρόταση των καθηγητών Αρχιτεκτονικής Ν. Μουτσοπούλου, Π. Μυλωνά, Δ. Φατούρου, βασισμένη στις αρχές του Μοντερνισμού, για την ανέγερση της Εθνικής Πινακοθήκης σε χώρο στρατιωτικών εγκαταστάσεων, δίπλα στο ξενοδοχείο Χίλτον. Η θεμελίωση της Ε.Π. έγινε από τον Γ. Παπανδρέου, ενώ το πρώτο τμήμα ήταν έτοιμο το 1968 και ξεκίνησε να λειτουργεί το 1969. Το 1976 εγκαινιάστηκε το νέο κτίριο. Από το 1992 διευθύντρια της Ε.Π. είναι η καθηγήτρια Ιστορίας Τέχνης της ΑΣΚΤ Μαρίνα Λαμπράκη – Πλάκα, η οποία διοργάνωσε εμβληματικές εκθέσεις, όπως «Από τον Θεοτοκόπουλο στον Σεζάν», «Ιταλική Αναγέννηση και Ελλάδα», «Αθήνα – Παρίσι», κ.α., τις οποίες χάρηκαν 5,5 εκατομμύρια επισκέπτες, την περίοδο 1992–2013, χρονιά που έκλεισε για την ανακαίνισή της. Με τις συνεχείς δωρεές και αγορές, τα έργα ξεπερνούν τα 20.000 πλέον και αφορούν την καλλιτεχνική δημιουργία στον ελληνικό χώρο, καθώς και έργα της δυτικοευρωπαϊκής, κυρίως, τέχνης.

Η ανακαίνιση – επέκταση των χώρων της Ε.Π. φέρει την υπογραφή των αρχιτεκτόνων Π. Γραμματικόπουλου, Χ. Πανουσάκη, Δ. Βασιλοπούλου. Στο παλιό κτίριο των 9,5 χιλιάδων τ.μ. προστέθηκαν άλλες 11 χιλιάδες τ.μ., υπερδιπλασιάζοντας τους λειτουργικούς χώρους. Στο ισόγειο (κτίριο Α') υπάρχει η «Λαϊκή Αγορά» του Παναγιώτη Τέτση, λάδι σε καμβά, έργο μήκους 50 μέτρων, που υποδέχεται το κοινό με το μήνυμα ότι: η Εθνική Πινακοθήκη είναι ανοιχτή για όλο τον κόσμο, όπως μια λαϊκή αγορά. Δίπλα υπάρχουν το εκδοτήριο εισιτηρίων, το πωλητήριο, το βεστιάριο. Δεξιά από την πρόσοψη μια υπέροχη γυάλινη σπείρα οδηγεί από κάτω στο αμφιθέατρο και κυλικείο – καφέ «Ιλισσός», στις αίθουσες ενημέρωσης και

εκπαιδευτικών προγραμμάτων (πρώτο επίπεδο υπογείου), στο δεύτερο επίπεδο η αίθουσα περιοδικών εκθέσεων, ενώ στο τρίτο οι αποθηκευτικοί χώροι. Το πίσω κτίριο είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακό. Πρόκειται για την πτέρυγα «Σταύρος Νιάρχος» (κτίριο Β' ή κτίριο των μονίμων συλλογών), η οποία ανακαινίστηκε με χορηγία ύψους 13 εκατομμυρίων ευρώ του Ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος, όπου και προστέθηκε ένας επιπλέον όροφος. Ένα γυάλινο προπέτασμα και κεκλιμένα επίπεδα εξασφαλίζουν περιπατητική πρόσβαση στους ορόφους με πανοραμική θέα της πόλης και του καναλιού στον κήπο, που παραπέμπει στον ποταμό Ιλισσό. Η μουσειογραφική μελέτη έγινε από το γραφείο του Γιώργου Παρμενίδη και της Christine Languerée δημιουργώντας στους χώρους του νέου μουσείου μια ατμόσφαιρα λιτής πολυτέλειας. Μεγάλοι δωρητές ήταν τα ιδρύματα Κομνηνού, Κουτλίδη, Ωνάση, Λάτση και οι : Βασιλάκης, Θεοχαράκης, Τσάκος, καθώς και το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο. Τμήμα της Ε.Π. αποτελεί η Εθνική Γλυπτοθήκη στο Γουδή. Τέσσερα παραρτήματα της Ε.Π. λειτουργούν σε Σπάρτη, Ναύπλιο, Κέρκυρα, Αίγινα.

Η ξενάγηση ξεκίνησε από τον χώρο υποδοχής επισκεπτών του Α' κτιρίου, με τη «Λαϊκή Αγορά» του Π. Τέτση και τα έντονα λαμπερά χρώματα, έργο που δημιούργησε σε τέσσερα χρόνια και ολοκληρώθηκε το 1982. Ο ίδιος απεικονίζει τον εαυτό του ανεβασμένο σε φορτηγό. Διασχίζουμε το γυάλινο διάδρομο επικοινωνίας των δύο κτιρίων (Α' και Β') θαυμάζοντας τον υπέροχο κήπο με το κανάλι νερού και τα μοντέρνα γλυπτά. Εισερχόμενοι στον 1^ο όροφο του Β' κτιρίου, επισκεπτόμαστε την επετειακή έκθεση «Το 1821 στη ζωγραφική, Η Ελλάδα απαιτεί την ιστορικήν πινακοθήκην της». Πρόκειται για αναφορά στην Ιστορική Ζωγραφική, η οποία καλείται να διαδραματίσει πολυσήμαντο ρόλο πολιτικό, ιδεολογικό, εκπαιδευτικό. Διασώζοντας τη μνήμη των ηρώων και των αγώνων τους που χάρισαν στο έθνος την ελευθερία, λειτουργεί ως φάρος και οδηγός φιλοπατρίας για τις μέλλουσες γενιές, ενώ ταυτόχρονα συμφιλιώνει όλους τους Έλληνες, μετά τους ολέθριους εμφύλιους σπαραγμούς. Η ιστορική ζωγραφική με θέματα από τον Αγώνα του 1821, ξεκίνησε από τους φιλέλληνες καλλιτέχνες, κυρίως τους Γάλλους ζωγράφους του Ρομαντικού κινήματος, με πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα τους πίνακες του Ευγένιου Ντελακρουά (1798–1863), Οι Σφαγές της Χίου (1824, Λούβρο, Παρίσι) και Η Ελλάδα ξεψυχάει στα ερείπια του Μεσολογγίου (1826, Μουσείο Καλών Τεχνών, Μπορντώ). Μετά την Επανάσταση της 3^{ης} Σεπτεμβρίου 1843 και την παραχώρηση συντάγματος από τον βασιλιά Όθωνα, ο πρωθυπουργός Ιωάννης Κωλέττης, μιλώντας στην Εθνοσυνέλευση τον Ιανουάριο του 1844, διατύπωσε την πολιτική θεωρία της «Μεγάλης Ιδέας», δηλαδή την επέκταση των ορίων της μικρής Ελλάδας, έως την ταύτισή τους με όλους τους Έλληνες, όπου και αν ζούσαν. Μέσα σε αυτό το κλίμα η τέχνη

καλείται να διασώσει τα πρόσωπα των ηρώων, που σιγά-σιγά πλέον φεύγουν από τη ζωή, και τους αγώνες τους. Ο φιλέλληνας Γερμανός αξιωματικός Karl Krazeisen (Κρατσάϊζεν), έφθασε στην Ελλάδα για να πολεμήσει και ανάμεσα στις μάχες έφτιαχνε τα σκίτσα με μολύβι των Ελλήνων ηρώων, από τους οποίους ζητούσε να υπογράφουν, διαβεβαιώνοντας ότι απεικονίζονται σωστά σε αυτά. Ο Ιωάννης Κωλέττης δίνει εντολή στους αδελφούς Γεώργιο και Φίλιππο Μαργαρίτη, αλλά και στον Θεόδωρο Βρυζάκη να διαφυλάξουν τις μορφές των ηρώων. Όλοι οι μετά τον Κρατσάϊζεν καλλιτέχνες στηρίζονται στα σκίτσα του. Πάνω σε αυτά τα σχέδια στηρίχθηκε και ο Γερμανός Peter von Hess [Πέτερ φον Ες] (1792-1871) για τους 39 πίνακες, επικές και ρομαντικές απεικονίσεις μαχών και ηρώων του 1821, οι οποίοι τοποθετήθηκαν στη βόρεια στοά του Βασιλικού Κήπου του ανακτόρου στο Μόναχο του Βαυαρού βασιλιά Λουδοβίκου Α', πατέρα του Όθωνα. Ο Hess έθεσε τις βάσεις της ιστορικής ζωγραφικής και σε ένα δεύτερο ταξίδι στην Ελλάδα διακόσμησε την κεντρική αίθουσα των ανακτόρων του Όθωνα, στην Αθήνα. Όλα τα έργα στο Μόναχο καταστράφηκαν κατά τους βομβαρδισμούς του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, αλλά ευτυχώς επιβίωσαν οι λιθογραφικές αναπαραγωγές. Ο Θεόδωρος Βρυζάκης μαθήτευσε κοντά του (1841) και εκτιμάται ως ο θεμελιωτής της «Σχολής του Μονάχου». Στο Μόναχο στράφηκαν και οι: Νικηφόρος Λύτρας (1832-1904), Κωνσταντίνος Βολανάκης (1837-1907), Νικόλαος Γύζης (1842-1901) και Γεώργιος Ιακωβίδης (1853-1907), εκπρόσωποι του Ακαδημαϊκού Ρεαλισμού.

Στον πίνακα της «Μάχης του Φαλήρου», του Θ. Βρυζάκη, απεικονίζονται οι Γερμανοί αξιωματικοί Κρατσάϊζεν και Χάϊντεν, με τον Μακρυγιάννη, τον Καραϊσκάκη και άλλους, να παρατηρούν την πεδιάδα της Αθήνας και δίπλα οι απλοί αγωνιστές, όλοι καθαροί, χαρωποί, εξωραϊσμένοι. Ο «Καπετάν Γκούρας» φρούραρχος της Ακρόπολης (πέθανε το 1826), έργο του Φ. Μαργαρίτη. Τον αντικατέστησε η σύζυγός του Ασήμω Λιδωρίκη, η οποία πέθανε στο Θησείο (1827), έργο του Louis Francois Gosse. Ο Ιωάννης Αλταμούρας (1852-1878) ασχολήθηκε με τη θαλασσογραφία και έχει δημιουργήσει τη «Ναυμαχία Ρίου – Αντιρρίου» (1874), και ο Ιβάν Αϊβαζόφσκι την εντυπωσιακή «Πυρπόληση της τουρκικής ναυαρχίδας» (1881) από τον Κανάρη. Ο Γύζης έχει εμπνευστεί τη σχεδία που διαφεύγει από την «Καταστροφή των Ψαρών» (1896-1898), από τη σχεδία της «Μέδουσας» του Γάλλου ζωγράφου Ζερικό. Εμβληματικός ο πίνακας του Θ. Βρυζάκη «Η Ελλάς ευγνωμονούσα», όπου η Ελλάς αποθεώνει τα τέκνα της μετά τη λήξη του Αγώνα, στρατιωτικούς, ανθρώπους του πνεύματος και του πολιτισμού (Ρήγας Φεραίος, Μπουμπουλίνα, Καραϊσκάκης, κ.α.).

Ο Θεόδωρος Βρυζάκης (1814-1878) υπήρξε παιδί και θύμα του

Πολέμου Ανεξαρτησίας της Ελλάδας. Οι Τούρκοι είχαν κρεμάσει τον πατέρα του και φιλοξενήθηκε αρχικά στο Ορφανοτροφείο που είχε ιδρύσει ο Καποδίστριας στην Αίγινα. Με τη φροντίδα του Φρειδερίκου Θείρσιου, Βαυαρού φιλολόγου και δασκάλου του Όθωνα, ο Βρυζάκης θα φοιτήσει αρχικά στο «Ελληνικό Παιδαγωγικό Ινστιτούτο του Μονάχου» και κατόπιν θα σπουδάσει ζωγραφική στην Ακαδημία Καλών Τεχνών του Μονάχου με υποτροφία της ελληνικής κυβέρνησης. Από το 1848 έως το 1851, έχοντας αφοσιωθεί στην ιστορική ζωγραφική, βρίσκεται στην Ελλάδα και επισκέπτεται τους τόπους των γεγονότων του Αγώνα. Οι πίνακες του Βρυζάκη εξιδανικεύουν τους ήρωες του 1821. Κορυφαίο παράδειγμα η «Έξοδος του Μεσολογγίου», της οποίας η απεικόνιση έχει λάβει τον χαρακτήρα λατρευτικής εικόνας.

Με την έξωση του Όθωνα τελειώνει η περίοδος της Βαυαροκρατίας στην Ελλάδα (1862). Στο προσκήνιο της ελληνικής καλλιτεχνικής ζωής επικρατούν οι ζωγράφοι της αστικής τάξης (1862–1900), απόφοιτοι και εκπρόσωποι της ώριμης Σχολής του Μονάχου (Ν. Λύτρας, Ν. Γύζης, κ.α.). Η Ηθογραφία (είδος που αναπτύχθηκε τον 17^ο αιώνα στην Ολλανδία) κυριαρχεί στις προτιμήσεις της νέας αστικής τάξης της εποχής του Χαρίλαου Τρικούπη, με σκηνές από την καθημερινή ζωή, όπως οι Παιδικοί Αρραβώνες του Ν. Γύζη (1877). Το βλέμμα εστιάζεται στο λευκοφορεμένο κορίτσι στο κέντρο του πίνακα, τα παιδιά είναι αμήχανα, οι γονείς χαμογελούν, η προίκα του κοριτσιού στοιβαγμένη δεξιά. Οι αρραβώνες είναι κρυφοί, δεσμεύεται το ζευγάρι και έτσι αποφεύγεται το παιδομάζωμα. Ο Γ. Ιακωβίδης καλλιτέχνης της παιδικής ηλικίας, δημιουργεί την Ψυχρολουσία (1890), όπου η γιαγιά πλένει το παιδί. Οι πίνακές του περιλαμβάνουν παππούδες και εγγόνια. Η αστική τάξη επιστρέφει νοσταλγικά στις αγροτικές ρίζες της. Την ίδια περίοδο δημιουργούνται οι επιστήμες της Λαογραφίας, της Γλωσσολογίας και αρχίζει η διαμάχη για την αξία της δημοτικής γλώσσας. Οι ζωγράφοι επιδεικνύουν τις ικανότητές τους στη σύνθεση, σχέδιο, χρώμα, ερμηνεία φωτός. Οι Ν. Γύζης και Ν. Λύτρας κατάγονται από την Τήνο, ο πρώτος από πατέρα μαρμαρογλύπτη και ο δεύτερος από πατέρα ξυλογλύπτη. Είχαν κοινούς καθηγητές στο Μόναχο, υπήρξαν φίλοι και αντάλλασσαν συχνά επιστολές. Ο Γύζης παρέμεινε στη Γερμανία, για να διδάξει στην Ακαδημία του Μονάχου. Την πρώιμη τοπιογραφία, που ασχολείται με την Αθήνα και άλλα μέρη, εκπροσωπούν οι Γ. Μαργαρίτης και Στέφανος Λάντσας. Η μεγαλοαστική προσωπογραφία γνωρίζει μεγάλη επιτυχία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το τεράστιο πορτρέτο της Κλεμάνς Σερπιέρη, συζύγου του ιδιοκτήτη των μεταλλωρυχείων του Λαυρίου, από το Νικηφόρο Λύτρα (1869). Εντυπωσιακή η βαριά περίτεχνη κορνίζα. Οι κορνίζες συνήθως παραγγέλνονταν στο εξωτερικό (Γερμανία, κ.α.). Στην τοπιογραφία επικρατεί η θαλασσογραφία, με κυριότερο εκπρόσωπο τον Κ. Βολανάκη.

Μετά το Μόναχο, πήγε στο Παρίσι και επηρεάστηκε από τους ιμπρεσιονιστές. Το πανηγύρι στο Μόναχο (1876), απεικονίζει μια φευγαλέα στιγμή από σκηνή τσίρκου. Μια αληθινή ζωγραφική υπαίθρου, με ελεύθερη πινελιά, χρώμα και φως, μεταδίδει την εικόνα ενός κόσμου ρευστού και μεταβαλλόμενου.

Η Νεκρή Φύση (Natura Morta) καλλιεργείται ιδιαίτερα στις Κάτω Χώρες τον 17^ο αιώνα. Στην Ελλάδα αναπτύχθηκε το τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα. Απεικονίζονται με ψευδαισθησιακή έμφαση τα υλικά αγαθά, συμβολίζει την ευμάρεια της νέας αστικής τάξης και προορίζεται να στολίσει τραπεζαρίες ή σαλόνια.

Ο Οριενταλισμός, η νοσταλγία της Ανατολής ή η λατρεία του εξωτικού, ανήκει στην παθολογία του Ρομαντισμού. Ο Ντελακρουά, πολλοί Γάλλοι ζωγράφοι και από τους Έλληνες ζωγράφους οι: Συμεών Σαββίδης, Νικηφόρος Λύτρας, Νικόλαος Γύζης, Θεόδωρος Ράλλης, ασχολήθηκαν με ανατολίτικα θέματα. Δυσδιάκριτα τα όρια Οριενταλισμού – Ηθογραφίας. Χαρακτηριστικός ατμοσφαιρικός πίνακας Ο θάνατος του Πασά της Ταγέρης (1884) του Θ. Ράλλη.

Διάλογος με το φως και το χρώμα. Ο ιμπρεσιονισμός φιλοδοξεί να αιχμαλωτίσει τη στιγμιαία εντύπωση. Οι ιμπρεσιονιστές αναλύουν το φως στα καθαρά χρώματα που το συνθέτουν. Δουλεύουν με λαμπερά χρώματα και καταφεύγουν στους συμπληρωματικούς τόνους, για να αυξήσουν τη λάμψη και τη φωτεινότητά τους. Δουλεύουν με συγκοπτόμενες πυρετικές κινήσεις. Υπαιθριστικοί προβληματισμοί και ιμπρεσιονιστικά σκιρτήματα συναντώνται σε πολλούς Έλληνες ζωγράφους, το τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα. Η διαύγεια του ελληνικού φωτός δεν ευνόησε την ανάπτυξη γνησίου ιμπρεσιονισμού στη χώρα μας.

Στο τέλος του 19^{ου} αιώνα το ρεύμα του Συμβολισμού και η αλληγορία διαδίδονται σε ολόκληρη την Ευρώπη και λειτουργεί ως αντίδοτο στην πεζότητα του Ρεαλισμού. Ο Συμβολισμός εμπνέεται όπως και ο Ρομαντισμός, από το όνειρο, τη φαντασία, την ποίηση, την ιδέα. Το θεματικό και εκφραστικό ρεπερτόριο του Συμβολισμού ανιχνεύεται στο ώριμο έργο του Γύζη. Προς το τέλος του αιώνα ο Συμβολισμός συναντάται και συγχωνεύεται με το φορμαλιστικό ρεύμα της Αρ Νουβώ, με την έντονη διακοσμητική διάθεση, με προτίμηση στα φυτικά μοτίβα και την καμπύλη γραμμή.

Ο Αλεξανδρινός ζωγράφος Κωνσταντίνος Παρθένης (1878–1967) σπούδασε στη Βιέννη, πέρασε από Ιταλία, Παρίσι και Ανατολή. Υπήρξε ιμπρεσιονιστής και εξπρεσιονιστής. Το ύφος του, διαμορφωμένο από ποικίλες επιδράσεις, χαρακτηρίζεται από ιδεαλισμό, μουσική αίσθηση, ρυθμό, πνευματική μεταστοιχείωση της ζωγραφικής ύλης. Στα έργα της

Βιέννης και της πρώτης του διαμονής στην Ελλάδα (1903–1907) επηρεάζεται από τη Σετσεσιόν (βιεννέζικη εκδοχή Συμβολισμού – Αρ Νουβώ, κυρίως του Γκουστάβ Κλιμτ). Μετά τη διαμονή στο Παρίσι (1909–1911) και την επιστροφή στην Ελλάδα, ο Παρθένης ερμηνεύει το ελληνικό φως με ζωηρότερα χρώματα, επηρεασμένος από τους μεταϊμπρεσιονιστές και τους Φωβ. Οι Γάλλοι συμβολιστές αποτελούν πρότυπο για τα θρησκευτικά έργα και τις ιδεαλιστικές αλληγορίες (Μπλε Χριστός). Ο Ν. Γύζης στο τέλος της ζωής του στρέφεται προς το Συμβολισμό (Ιδού ο Νυμφίος, 1899-1900, έργο έντονα αφαιρετικό). Ο Ν. Γύζης πέθανε από δηλητηρίαση εξαιτίας των χρωμάτων. Ο Κυβισμός (Πικάσο, Μπράκ) ήρθε καθυστερημένα στην Ελλάδα, επηρεάζοντας τον Παρθένη, ο οποίος είχε σπουδάσει και μουσική. Ιδεαλιστική απεικόνιση κοπέλας που ακούει μουσική (Μουσική, 1916-1920, έργο ζωγραφισμένο επάνω σε καπάκι πιάνου). Τα ώριμα έργα του Παρθένη παραπέμπουν στην Ιδεατή Ελλάδα του Μύθου και της Ιστορίας, όπου συμβιώνουν αρμονικά ολύμπιοι θεοί, βυζαντινοί άγιοι και ήρωες της Επανάστασης, μέσα στον ιδεολογικό ορίζοντα της «Γενιάς του Τριάντα». Χαρακτηριστικά έργα: Η Αποθέωση του Αθανάσιου Διάκου και η Ανάσταση (συνδυασμός βυζαντινής παράδοσης και Κυβισμού). Ο Μαλέας ασχολείται με το ελλαδικό τοπίο. Χαρακτηριστικό έργο του Νίκου Λύτρα (1883–1927), το Ψάθινο Καπέλλο (1925), κορίτσι με καπέλλο, όπου τα ψυχρά χρώματα είναι κάτω και τα θερμά επάνω (ανάποδα από ότι συνηθίζεται).

Την εποχή του Μεσοπολέμου (1922–1940), η ελληνική ζωγραφική περνά από την αίσθηση στη νόηση. Κυριαρχεί η «Γενιά του Τριάντα», η οποία συνδυάζει την παράδοση με το μοντερνισμό. Είναι η ελληνική απάντηση στη μοντέρνα τέχνη. Η Μικρασιατική Καταστροφή του 1922 δημιούργησε την ανάγκη μιάς εθνικής αυτοεπιβεβαίωσης, που εκφράστηκε με στροφή προς την παράδοση, η οποία άλλωστε χαρακτηρίζει και την ευρωπαϊκή τέχνη του Μεσοπολέμου. Η «Γενιά του Τριάντα» στο χώρο της λογοτεχνίας, αναφέρεται σε νέους λογοτέχνες και κυρίως ποιητές (Ρίτσος, Σεφέρης, Ελύτης), οι οποίοι εισήγαγαν πρωτοποριακά ρεύματα στην Ελλάδα και προσπάθησαν να τους δώσουν ελληνική ιθαγένεια. Στις εικαστικές τέχνες τον πρώτο ελληνικό υπαιθρισμό διαδέχεται μια ζωγραφική ανθρωποκεντρική, όπου η νόηση κυριαρχεί στην αίσθηση, με ισχυρές σχηματοποιήσεις, στη σύνθεση και το σχέδιο, ενώ το χρώμα γίνεται πιο πνευματικό. Το ώριμο έργο του Παρθένη μαρτυρεί αυτές τις αλλαγές. Ο Μικρασιάτης Φώτης Κόντογλου αναζητεί πηγές έμπνευσης στο Βυζάντιο και την ανατολική παράδοση. Η προσωπικότητα και οι ιδέες του θα επηρεάσουν πολλούς καλλιτέχνες της «Γενιάς του Τριάντα». Χαρακτηριστική η πρόσοψη του σπιτιού του, που απεικονίζει τον ίδιο και την οικογένειά του πάνω από την εξώθυρα. Όλες οι μορφές παραπέμπουν

σε βυζαντινό τέμπλο. Ο Σπύρος Παπαλουκάς, επηρεασμένος από τον Κόντογλου, προσεγγίζει την παράδοση μέσα από την εμπειρία της σύγχρονης τέχνης. Ο Γιάννης Τσαρούχης ανοίγει γόνιμο διάλογο με την ελληνιστική ζωγραφική, το Βυζάντιο, την Αναγέννηση, τη λαϊκή τέχνη, μέσα από τον προβληματισμό της σύγχρονης τέχνης, ιδιαίτερα του Ανρί Ματίς. Έργο του η Κουντουριώτισσα ή Γυναίκα από την Ελευσίνα. Υπήρξε μαθητής του Θεόφιλου Χατζημιχαήλ (1870-1934), του κατ' εξοχήν λαϊκού καλλιτέχνη, μαζί με τον Παναγιώτη Ζωγράφο, (που απεικόνισε μάχες της Επανάστασης του 1821, υπό την καθοδήγηση του Μακρυγιάννη). Η Ωραία Αδριάννα των Αθηνών (1930) είναι χαρακτηριστικό έργο του Θεόφιλου. Τον ανακάλυψε προς το τέλος της ζωής του, ο Στρατής Ελευθεριάδης (Tériade) τεχνοκριτικός, συλλέκτης, συνεκδότης του περιοδικού Minothaire. Τον περιμάζεψε, τον φρόντισε και έκτισε μουσείο στη Λέσβο, όπου στέγασε τη συλλογή του, συμπεριλαμβάνοντας πολλά έργα του Θεόφιλου. Το δίδαγμα του Κόντογλου συμφιλιώνεται με τους κώδικες της Μεταφυσικής Ζωγραφικής στο έργο του Νίκου Εγγονόπουλου. Το έργο του χαρακτηρίζεται ως ελληνοκεντρικός μοντερνισμός. Ο Χατζηκυριάκος – Γκίκας ζωγραφίζει τοπία, εσωτερικά και νεκρές φύσεις, σε ένα ύφος μετακυβιστικό, με φως και χρώμα ελληνικό. Στην Προσωπογραφία Κοριτσιού, επηρεασμένος από τον Κόντογλου, χρησιμοποιεί βυζαντινότροπη τεχνική. Οι Έλληνες καλλιτέχνες ήθελαν να χαρακτηριστούν Ευρωπαίοι, όπως οι εξπρεσιονιστές Δημήτρης Γαλάνης, Σπύρος Βασιλείου, Πολύκλειτος Ρέγκος.

Ο Γιάννης Μόραλης (1916–2009) έχει βαθύτατα επηρεαστεί από τις αρχαίες επιτύμβιες στήλες. Πολύ χαρακτηριστικός ο πίνακας με τη νεκρή γυναίκα, που τη σκεπάζει με σεντόνι ο Άγγελος του Θανάτου. Ο Μόραλης ξεκίνησε ζωγραφίζοντας προσωπογραφίες και γινόταν σταδιακά αφαιρετικός. Στο Ερωτικό (1962), συνδυάζεται το κόκκινο χρώμα και η ανδρική καθετότητα, με τις γυναικείες καμπύλες, αναδεικνύοντας τον έρωτα.

Την περίοδο 1900–1922 η ανανέωση στην τέχνη συμπίπτει με την ανανέωση της πολιτικής σκηνής και την είσοδο του μεγάλου Έλληνα πολιτικού Ελευθερίου Βενιζέλου. Ιδρύονται οι πρώτες αίθουσες εκθέσεων. Με πρότυπο τα γαλλικά μεταϊμπρεσιονιστικά ρεύματα (Φωβισμός, Ναμπί), Παρθένης, Μαλέας, Νικόλαος Λύτρας, Παπαλουκάς, θα επιχειρήσουν να βρουν ένα χρωματικό ιδεόγραμμα του «αιθέριου» και «αύλου» ελληνικού φωτός. Τα έργα τους εντάσσονται στο πνεύμα του μοντερνισμού. Καταργούν την τρίτη διάσταση, απλοποιούν τη φόρμα, χρησιμοποιούν καθαρά και φωτεινά χρώματα. Οι υπαιθριστικές μεταϊμπρεσιονιστικές τάσεις του πρώιμου ελληνικού μοντερνισμού βρίσκουν την έκφρασή τους στην «Ομάδα Τέχνης» που ιδρύουν το 1917 οι: Κ. Παρθένης, Ν. Λύτρας, Λ.

Κογεβίνας, Ο. Τριανταφυλλίδης, Π. Βυζάντιος, Θ. Φωκάς, κ.α.

Στον Μεσοπόλεμο η ελληνική χαρακτηριστική ξεφεύγει από τον εικονογραφικό της ρόλο και επιβάλλεται ως αυτόνομη καλλιτεχνική υπόσταση. Η πρώτη ατομική έκθεση στην Ελλάδα, του εγκατεστημένου στη Γαλλία, Δημήτρη Γαλάνη (1879–1966) αποτελεί σημείο αναφοράς για την ελληνική έντεχνη χαρακτηριστική, που εισήγαγε την γαλλική χαρακτηριστική στην Ελλάδα. Επανιδρύεται το Τμήμα Χαρακτητικής στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών με δάσκαλο τον Γιάννη Κεφαληνό. Οι Έλληνες χαράκτες μετά την αρχική «επιστροφή στην παράδοση», στα χρόνια μετά τον μεσοπόλεμο, υιοθετούν πιο αφαιρετικές διατυπώσεις. Προεξάρχουσα μορφή υπήρξε ο Αναστάσιος (Τάσος) Αλεβίζος (1919–1985), βραβευμένος χαράκτης και εικονογράφος, που διακόσμησε πλήθος βιβλίων, εντύπων, αναγνωστικών, γραμματοσήμων.

Μετά τον πόλεμο, οι νέοι ζωγράφοι που γαλουχήθηκαν από τους δασκάλους της «Γενιάς του Τριάντα», ωριμάζουν, ξεφεύγοντας από τον ελληνοκεντρικό μοντερνισμό (Γκίκας, Τσαρούχης, Μόραλης, Εγγονόπουλος) και ακολουθώντας προορισμούς τελείως διαφορετικούς. Επέρχεται η ρήξη από τους επιγόνους της «Γενιάς του Τριάντα». Το 1960 είναι η χρονιά ορόσημο, μετά την οποία η ελληνική τέχνη συμβαδίζει πλέον με τα ξένα καλλιτεχνικά ρεύματα, πορεία που ανακόπηκε πρόσκαιρα από την περίοδο της δικτατορίας. Η αφηρημένη τέχνη, με προέλευση το Παρίσι, όπου βρέθηκαν πολλοί Έλληνες καλλιτέχνες, θα κυριαρχήσει από τα μέσα της δεκαετίας του '60, όπως ο Νέος Ρεαλισμός (Nouveau Réalisme), το ευρωπαϊκό παράλληλο της αμερικανικής Ποπ Αρτ. Το στρατιωτικό πραξικόπημα του 1967 θέτει βίαια τέρμα στην πρωτοποριακή άνοιξη. Η δεκαετία του 1970 σημειώνει την επιστροφή σε μια μορφή νέας παραστατικής ζωγραφικής, που συμπορεύεται με τον αμερικανικό Υπερρεαλισμό και τους ευρωπαϊκούς ρεαλισμούς. Οι «Νέοι Έλληνες Ρεαλιστές» μέσω της φωτογραφίας σχολιάζουν το καθεστώς. Πραγματικό – υπερπραγματικό, η εικόνα ως ιδέα, η τέχνη του ελάχιστου, συνυπάρχουν ειρηνικά με τον διάλογο τέχνης και τεχνολογίας, τις κατασκευές, τις εγκαταστάσεις και τα βίντεο.

Ο Γιάννης Σπυρόπουλος παρουσιάζει τα: Τρίπτυχο Ε, Κριτικά (λάδι και κολλάζ). Ο Θεόδωρος Στάμος (1972–1997) σπούδασε στις Η.Π.Α. και παρουσίασε το Ατέρμονο Πεδίο και το Αντικείμενο Συζήτησης (1972), μεγάλες επιφάνειες με χρώμα, χωρίς αναπαραστάσεις. Πρόκειται για αφηρημένη εξπρεσιονιστική τεχνική. Υπάρχουν έργα των: Γ. Βακαλό, Α. Βερούκα, Ν. Βυζάντιου, Π. Τέτση, Μ. Φιλοπούλου. Οι Αλέκος Φασιανός (1935–Ιανουάριος 2022) και Δημήτρης Μυταράς είναι οι τελευταίοι αναπαραστατικοί καλλιτέχνες. Ο Κώστας Τσόκλης σπάει την τρίτη διάσταση

με τις δημιουργίες του. Χαρακτηριστικό έργο Οι δύο καρέκλες (1967). Στην ίδια λογική κινείται και το Παλτό και Καπέλλο (1979) του Παύλου Διονυσόπουλου. Ο ζωγράφος, χαράκτης και γλύπτης Γιάννης Γαϊτης επηρεασμένος από την Ποπ Αρτ, είναι γνωστός για τα «ανθρωπάκια» του, μορφές χωρίς ατομικά χαρακτηριστικά, με πανομοιότυπο ντύσιμο με ριγέ κουστούμι και καπέλο, ως ένδειξη διαμαρτυρίας για τη μαζοποίηση – εμπορευματοποίηση, του σύγχρονου ανθρώπου (Σύνθεση, 1975).

Η ελληνοαμερικανίδα Χρύσα (Βαρδέα), γλύπτρια και ζωγράφος, γνωστή για τα γλυπτά από μέταλλο, σε συνδυασμό με νέον, εκπροσωπείται με το έργο Νέον σε Πλέξιγκλας (1960). Άλλα έργα σύγχρονων καλλιτεχνών είναι: Οι Σπίθες Δημιουργίας στην Πρωτομάντη Γαία (2001) του Κ. Τριανταφύλλου, Η Ωραία και το Τέρας του Μιχάλη Αρφαρά, Αυτοπροσωπογραφία (2003) του Γιάννη Ρόρρη (έχει εκθέσει έργα του και στην Πινακοθήκη Κυκλάδων), που είναι συνήθως γυναικείες μορφές σε άδεια δωμάτια, Η Πτώση (1992) του Χρόνη Μπότσογλου (ανδρικά γυμνά με το πρόσωπο του καλλιτέχνη), Ιστορίες Γυναικών του Μιχάλη Μαδέ. Οι καλλιτέχνες δεν ξέρουν που να βάλουν το σώμα τους.

Μετά την ολοκλήρωση της ξενάγησης στις μόνιμες συλλογές, η ομάδα των επισκεπτών κατέβηκε στο δεύτερο υπόγειο επίπεδο, για να θαυμάσει την έκθεση: «Η Τέχνη του Πορτρέτου, στις συλλογές του Λούβρου, Αναζητώντας την Αθανασία». Πρόκειται για μια έκθεση εκατό πορτρέτων, ζωγραφικών και γλυπτών, που ξεκινούν χρονολογικά από τον πολιτισμό της Μεσοποταμίας και φτάνουν έως τον 19^ο αιώνα. Παρουσιάστηκε στον απόηχο της έκθεσης «Παρίσι / Αθήνα», που εγκαινιάστηκε στο Μουσείο του Λούβρου, για να τιμηθεί η διακοσιοστή επέτειος από την Επανάσταση του 1821. Το πορτρέτο διαχρονικά προορίζεται για τη διαιώνιση της μνήμης, υποδηλώνει την ισχύ, την κοινωνική θέση, το status. Αρχικά χρησιμοποιήθηκε από την άρχουσα τάξη, την αριστοκρατία και αργότερα από λιγότερο ευνοημένες κοινωνικές τάξεις. Κάποια χαρακτηριστικά παραδείγματα: Τα νεκρικά πορτρέτα του Φαγιούμ, το κεφάλι από βασάλτη του περίφημου νομοθέτη της Μεσοποταμίας Χαμουραμπί, η βασίλισσα Χενεμέτ από την Αίγυπτο, μαρμάρινες κεφαλές του Μεγάλου Αλεξάνδρου, του βασιλιά Μιθριδάτη ΣΤ΄ του Ευπάτορος από τον Πόντο, του Ομήρου, η νεκρική μάσκα του Ναπολέοντα Α΄, πορτρέτα ζωγραφικά ή γλυπτά προσωπικοτήτων από τη Γαλλία, όπως: Ο θάνατος του Μαρά του David, η μαρκησία ντε Πομπαντούρ, ο Βολταίρος, μπούστο της βασίλισσας Μαρίας Αντουανέτας (μπισκουί σκληρής πορσελάνης της Βασιλικής Βιοτεχνίας των Σεβρών), αγαλματίδιο του βασιλιά Λουδοβίκου ΙΔ΄ εφίππου. Τα πορτρέτα μινιατούρες ηγεμόνων είχαν μεγάλη διάδοση, πάνω σε νομίσματα, μετάλλια, καμέο, ζωγραφισμένα με γκουάς πάνω σε ελεφαντόδοντο, με σμάλτο σε χαλκό ή πάνω σε πορσελάνη. Εντυπωσιακή η κασετίνα και η

ταμπακιέρα του Λουδοβίκου ΙΗ΄ με τα «εναλλασσόμενα πορτρέτα» - μενταγιόν (ζωγραφισμένη πορσελάνη) με πορτρέτα βασιλέων, βασιλισσών, συγγραφέων, προσωπικοτήτων, της Βασιλικής Βιοτεχνίας των Σεβρών. Ξεχωρίζουν οι πίνακες – πορτρέτα του Αντόνιο δε Καβαρούμπιας υ Λείβα του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου ή Γκρέκο, νεαρού άνδρα με κόκκινο σκούφο του Μποτιτσέλι, «Η ωραία Νάνι» του Βερνέζε, Αφροδίτη και Έρωτας του Ρέμπραντ, παιδιού – δεύτερου βαρόνου της Μενγκλάνα του Γκόγια, της βασίλισσας της Ισπανίας Μαρίας – Άννας της Αυστρίας του Βελάσκεθ, του ζωγράφου Λεόν Ράσνερ, εξαδέλφου του Ντελακρουά και η πολύ μοντέρνα προτομή Χαρακτήρος από κράμα μολύβδου – κασσιτέρου του Μέσερσιμτ. Μετά την περιήγηση οι επισκέπτες παρακολούθησαν το ενημερωτικό βίντεο της έκθεσης.

Η κ. Τομαζάνη αφηγήθηκε ένα περιστατικό από την αρχαιότητα, την αντιπαράθεση των ζωγράφων Ζεύξιδος και Παρασίου, για το ποιος θα δημιουργήσει τον πειστικότερο πίνακα ζωγραφικής. Ο Ζεύξης ζωγράφισε ένα τσαμπί σταφύλι και μόλις το αποκάλυψε όρμησαν επάνω του τα πουλιά να το φάνε. Ο Παράσιος παρουσίασε έναν πίνακα σκεπασμένο με πανί και ο Ζεύξης προσπάθησε να το τραβήξει, για να δει τι υπάρχει από κάτω. Ο Παράσιος ανακοίνωσε θριαμβευτικά ότι είναι ο νικητής. «Εσύ Ζεύξι ξεγέλασες τα πουλιά, αλλά εγώ ξεγέλασα εσένα!»

Βιβλιογραφία:

- ☐ Ενημερωτικοί πίνακες της Εθνικής Πινακοθήκης – Μουσείου Αλεξάνδρου Σούτζου
- ☐ Ξενάγηση της ιστορικού τέχνης κ. Μαρίας Τομαζάνη
- ☐ <https://el.wikipedia.org/wiki/Πέτερ-φον-Ες>
- ☐ https://el.wikipedia.org/Εθνική_Πινακοθήκη-Μουσείου-Αλεξάνδρου-Σούτζου
- ☐ Λεμονιά Μαρία, Πρώτο Θέμα, Εθνική Πινακοθήκη: Ο ναός της τέχνης αναγεννήθηκε, Δεκέμβριος 7, 2022
- ☐

Μερικές φωτογραφίες:

Επίσκεψη - Ξενάγηση στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, Μέγαρο Παλαιάς Βουλής, στην επετειακή έκθεση

«ΕΠΑΝΑCYΣΤΑΣΗ ' 21»

Κείμενο και φωτογραφίες από τον Χρήστο Θανόπουλο

Στη θέση του κτιρίου της Παλαιάς Βουλής είχε κτιστεί (1832-1833) για τον Χιώτη τραπεζίτη και πολιτικό Αλέξανδρο Κοντόσταυλο, η ευρύχωρη (με οκτώ δωμάτια) οικία, μάλλον σε σχέδια των Κλεάνθη-Σάουμπερτ. Λόγω ελλείψεως κτιρίων η οικία χρησιμοποιήθηκε ως πρώτη κατοικία του βασιλιά Όθωνα (1834-1836), ο οποίος μετά το γάμο του με την Αμαλία (1837), μετακόμισε στις συνεχόμενες οικίες Βούρου-Μαστρονικόλα-Αφθονίδη (πλατεία Κλαυθμώνος). Στην οικία έμεινε (1835-1836) ο πατέρας του Όθωνα, βασιλιάς της Βαυαρίας Λουδοβίκος Α'. Δίπλα στο μέγαρο κατασκευάστηκε ξύλινη οκταγωνική αίθουσα χορού-δεξιώσεων, χωρητικότητας 400 ατόμων. Σε αυτήν την αίθουσα έλαβαν χώρα οι συνεδριάσεις της Α' Εθνοσυνέλευσης, μετά την Επανάσταση της 3^{ης} Σεπτεμβρίου 1843. Στη διάρκεια του αγγλογαλλικού αποκλεισμού (1854), το μέγαρο Κοντόσταυλου καταστράφηκε από πυρκαγιά. Το κτίριο της Παλαιάς Βουλής, έργο του Γάλλου αρχιτέκτονα F. Boulanger, με τροποποιήσεις από τον Π. Κάλκο, θεμελιώθηκε τον Αύγουστο του 1858 από τη βασίλισσα Αμαλία και αποτέλεσε την πρώτη μνημειακή έδρα της Βουλής των Ελλήνων (1875 - 1935), πριν αυτή μεταφερθεί στο κτίριο των Παλαιών Ανακτόρων, το οποίο μετά την πυρκαγιά του 1909, μετασκευάστηκε στη σημερινή Βουλή των Ελλήνων. Το Ελληνικό Κοινοβούλιο αρχικά συνεδρίαζε στην οκταγωνική αίθουσα, πριν αυτή καεί, αργότερα σε αίθουσα του Πανεπιστημίου και κατόπιν σε ξύλινη κατασκευή (παράγκα), από το 1862 έως την ολοκλήρωση του μεγάρου της Παλαιάς Βουλής το 1875.

Το Ελληνικό Κοινοβούλιο παρέμεινε εκεί έως το 1935. Το 1893 σε αυτό το κτίριο είπε ο Χαρίλαος Τρικούπης το περίφημο «Δυστυχώς επτωχεύσαμεν». Στα σκαλιά της Βουλής δολοφονήθηκε το 1905 ο πρωθυπουργός Θ. Δηλιγιάννης, από άνθρωπο των χαρτοπαικτικών λεσχών, εξαιτίας των μέτρων που πήρε κατά της χαρτοπαιξίας. Σε αίθουσα της Παλαιάς Βουλής διεξήχθη «η δίκη των εξ», τον Οκτώβριο και Νοέμβριο 1922, που κατέληξε στην εκτέλεση τους στο Γουδή (15 Νοεμβρίου 1922).

Στην πλατεία μπροστά από το κτίριο της Παλαιάς Βουλής στέκει ο ορειχάλκινος έφιππος αδριάντας του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, έργο του γλύπτη Λάζαρου Σώχου. Τοποθετήθηκε το 1904. Στην ίδια πλατεία

υπάρχουν οι μαρμάρινοι αδριάντες των Χαρίλαου Τρικούπη και Θεόδωρου Δηλιγιάννη.

Από το 1962 στο κτίριο της Παλαιάς Βουλής στεγάστηκε το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, το οποίο ανήκει στην Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος. Η Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος ιδρύθηκε το 1882 από ανθρώπους της επιστήμης και του πνεύματος, με σκοπό την περισυλλογή και διάσωση των ιστορικών κειμηλίων του έθνους από την άλωση της Κωνσταντινουπόλεως από τους Οθωμανούς το 1453, μέχρι τις μέρες μας – και την σύσταση Μουσείου της νεότερης ελληνικής ιστορίας. Οι συλλογές της Ι.Ε.Ε.Ε. και το Μουσείο της φιλοξενήθηκαν αρχικά στο Ε.Μ.Π. Τη δεκαετία του 1930, με πρωτοβουλία του Πρωθυπουργού Ελευθερίου Βενιζέλου προωθήθηκε η μόνιμη στέγαση του Μουσείου στο μέγαρο της Παλαιάς Βουλής. Τα εγκαίνια πραγματοποιήθηκαν το 1962. Στην μόνιμη έκθεση υπάρχουν προτομές, προσωπογραφίες, όπλα ιστορικών προσώπων - ηρώων του 1821, πατριαρχικά έγγραφα, άμφια ιεραρχών, φιλελληνικά αντικείμενα και ενθύμια, προσωπικά αντικείμενα, ενθύμια Όθωνα, Αμαλίας, Γεωργίου Α΄, πολεμικές σημαίες, ομοιώματα – ακρόπρωρα πλοίων, έπιπλα, παραδοσιακές ενδυμασίες και κοσμήματα, ελαιογραφίες, υδατογραφίες, χάρτες, λιθογραφίες, και άλλα. Ξεχωρίζουν: βενετσιάνικα κράνη που βρέθηκαν αποθηκευμένα στο φρούριο της Χαλκίδας, αντικείμενα Φαναριωτών ηγεμόνων, αντικείμενα της Φιλικής Εταιρείας, όπλα του Αλή Πασά των Ιωαννίνων, επαναστατικές σημαίες, το σπαθί και αντικείμενα του Α. Υψηλάντη, δώδεκα φύλλα της Χάρτας του Ρήγα, η πολεμική εξάρτυση του Θ. Κολοκοτρώνη, όπλα του Γ. Καραϊσκάκη, των Σουλιωτών, οκτώ πίνακες του Π. Ζωγράφου που περιγράφουν μάχες καθ' υπαγόρευση του Μακρυγιάννη, οι πολεμικές σημαίες Ύδρας, Σπετσών και Ψαρών, το ακρόπρωρο του πάρινα «Άρη», η καρδιά του Κ. Κανάρη που φυλάσσεται σε αρχαιόμορφο μαρμάρινο αγγείο, τα γραφεία των: Α. Κοραή, Θ. Κολοκοτρώνη, λόρδου Βύρωνα, η πολυθρόνα του Καποδίστρια, ο θρόνος του Όθωνα και το γραφείο του Γεωργίου Α΄, οι ενδυμασίες των κυριών των τιμών στην αυλή του Όθωνα, όπλα και προσωπικά αντικείμενα του Μακεδονομάχου Παύλου Μελά, οι σημαίες του θωρηκτού «Αβέρωφ» και του τουρκικού θωρηκτού «Φετίχ Μπουλέντ», η αρχιερατική μίτρα του Χρυσοστόμου Σμύρνης και πολλά άλλα.

Στην περιοδική έκθεση «ΕΠΑΝΑΚΥΣΤΑΣΗ '21» το Ε.Ι.Μ. επανασυστήνει την επανάσταση του 1821 στο κοινό. Οι ιδέες, τα πρόσωπα, τα γεγονότα, και τα αποτελέσματα του Αγώνα της Ανεξαρτησίας παρουσιάζονται στο Ε.Ι.Μ. και σε 12 πόλεις της Ελλάδος, μέσα από κειμήλια και σπάνιο αρχειακό υλικό. Η έκθεση εστιάζει στους ήρωες και στις

κοινωνικές και ιδεολογικές εμπειρίες που άλλαξαν πριν και μετά το '21, τον τρόπο που γινόταν αντιληπτός ο κόσμος. Η κεντρική έκθεση πραγματοποιείται με την υποστήριξη του Ιδρύματος Λάτση. Τα διαδραστικά εκθέματα σχεδιάζονται από το Ινστιτούτο Πληροφορικής του Ιδρύματος Τεχνολογίας και Έρευνας. Το διαδραστικό έκθεμα που αφορά τη Χάρτα του Ρήγα υλοποιείται με την ευγενική χορηγία του Ιδρύματος Ιωάννου Φ. Κωστόπουλου.

Στον προθάλαμο της έκθεσης, υποδέχονται το κοινό ο παγκόσμιος χάρτης των αρχών του 19^{ου} αιώνα και τα λόγια του σοφού «Γέρου του Μοριά»: «Η γαλλική επανάσταση και ο Ναπολέων έκαναν, κατά την γνώμη μου, ν' ανοίξουν τα μάτια του κόσμου. Πρωτύτερα τα έθνη δεν εγνωρίζοντο, τους βασιλείς τους ενόμιζον ως θεούς της γης, και ό,τι και αν έκαναν, το έλεγαν καλά καμωμένο».

Κάποια εκθέματα είναι μοναδικά. Το εφοδιαστικό έγγραφο, με το έμβλημα της Φιλικής Εταιρείας, που είχε κάθε μέλος της. Το αγγλικό κράνος-περικεφαλαία, το τοπούζι (κεφαλοθραύστης) και η νεκρική μάσκα του Κολοκοτρώνη, η σπάθα με την πριονωτή λάμα του «Τουρκοφάγου» Νικηταρά (στα Δερβενάκια έσπασε τρία σπαθιά), επιστολή της Μπουμπουλίνας προς τον Ι. Βαρβάκη, «Επιστολή Ελληνίδων τινών, προς τας Φιλελληνίδας» (που συνέταξε η Ευανθία Καΐρη), η νεκρική μάσκα του Κώστα Λαγουμιτζή, η πιστολομάχαιρα του Αλβανού οπλαρχηγού Μέτσιο Μπόννο (λάφυρο από τη μάχη της Αράχωβας, 1826), το βόλι που τραυμάτισε θανάσιμα τον Μάρκο Μπότσαρη και αιματοβαμμένο κομμάτι κεφαλόδεσμου (μάχη Κεφαλόβρυσου, 1823), το κρεβάτι εκστρατείας του λόρδου Βύρωνα, το τρικώ (καπέλο) του Τσώρτς, φύλλα εφημερίδων «Σάλπιγξ Ελληνική», «Ελληνικά Χρονικά», «Φίλος του Νόμου, Εφημερίς της Διοικήσεως και της νήσου Ύδρας», ομόλογο του δεύτερου αγγλικού δανείου προς την Ελλάδα το 1825.

«Ο κόσμος μας έλεγε τρελούς. Ημείς αν δεν είμεθα τρελοί δεν εκάναμεν την επανάστασιν, διότι ηθέλαμεν συλλογισθεί πρ'τον δια πολεμοφόδια, καβαλαρία μας, πυροβολικό μας, τα μαγαζιά μας, ηθέλαμεν λογαριάσει την δύναμιν την ειδική μας, την τούρκικη δύναμη...»

«Η αρχηγία ενός στρατεύματος ελληνικού ήταν μια τυραννία, διότι έκαννε και τον αρχηγό, και τον κριτή, και τον φροντιστή, και να του φεύγουν κάθε ημέρα και πάλιν να έρχονται· να βαστάη ένα στρατόπεδο με ψέμματα, με κολακείες, με παραμύθια· να του λείπουν και ζωοτροφές και πολεμοφόδια, και να μην ακούν και να φωνάζει ο αρχηγός...Κάθε Έλληνας είχε τα καπρίτζια του, τον θεόν του και έπρεπε να κάμη κανείς δουλειά με αυτούς, άλλον να φοβερίζει, άλλον να κολακεύη, κατά τους ανθρώπους».

Θεόδωρος Κολοκοτρώνης

Σε έναν διαδραστικό πίνακα οι επισκέπτες μπορούσαν να παρακολουθήσουν πως κατασκευάζονται τα βόλια και τα φυσέκια. Σε μήτρα χύνεται ρευστό μολύβι, ψύχεται, τυλίγονται τρία βόλια σε χαρτί, που δένεται στις άκρες με σπάγκο και προκύπτει το φυσέκι, τοποθετείται εντός της κάνης του καριοφιλίου (γέμισμα), ρίχνεται μπαρούτι στη σκάφη. Με το τράβηγμα της σκανδάλης το στουρνάρι κτυπά το ατσάλι και παράγει σπίθες, η ανάφλεξη μεταφέρεται από την οπή στην κάνη. Εύκολα παθαίνει αφλογιστία, μετά από μερικές βολές με το ίδιο στουρνάρι ή στη βροχή.

Στο φωτεινό πίνακα για τα πυρπολικά μαθαίνουμε ότι τα πυρπολικά χρησιμοποίησαν οι Ρώσοι για να κάψουν το οθωμανικό στόλο στη ναυμαχία του Τσεσμέ (1770) και από εκεί τα έμαθαν οι Ψαριανοί που πρώτοι τα χρησιμοποίησαν εναντίον των Τούρκων το 1821.

Μετά την ξενάγηση στο υπερώον της μεγάλης αίθουσας συνεδριάσεων, στην έκθεση «ΕΠΑΝΑCYΣΤΑΣΗ '21», από την υπάλληλο του Ε.Ι.Μ. κ. Ναταλία Παπαγεωργίου, ακολούθησε επίσκεψη της ομάδος των επισκεπτών στην μόνιμη συλλογή στο ισόγειο.

Βιβλιογραφία

-Θανάσης Γιοχάλας, Τόνια Καφετζάκη, Αθήνα, *Ιχνηλατώντας την πόλη με οδηγό την ιστορία και τη λογοτεχνία*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας Ι. Δ. Κολλάρου και ΣΙΑΣ Α.Ε., Αθήνα 2014

-Κείμενα έκθεσης «ΕΠΑΝΑCYΣΤΑΣΗ '21»

1821 Πριν και Μετά, έκθεση στο Μουσείο Μπενάκη

Κείμενο, φωτογραφίες Χρήστου Θανόπουλου

Η εμβληματική έκθεση «1821, Πριν και Μετά», συνδιοργανώθηκε από το Μουσείο Μπενάκη, την Τράπεζα της Ελλάδος, την Εθνική Τράπεζα, την Alpha Bank και παρουσιάστηκε στο Μουσείο Μπενάκη, Πειραιώς 138, από τις 3 Μαρτίου έως τις 7 Νοεμβρίου 2021. Η έκθεση, για πρώτη φορά στα χρονικά του μουσείου, καταλάμβανε όλους τους διαθέσιμους χώρους (ισόγειο, 1^ο και 2^ο όροφο), με 1.200 αντικείμενα και είχε διάρκεια 8 μηνών. Τα εκθέματα προέρχονταν από τις Συλλογές και τα Αρχεία του Μουσείου Μπενάκη, εμπλουτισμένα με έργα τέχνης και αρχειακό υλικό από τις συλλογές των τριών τραπεζών, καθώς και αντικείμενα από μουσεία και ιδιωτικές συλλογές από την Ελλάδα και την Ευρώπη. Οι επιμελητές της έκθεσης Τάσος Σακελλαρόπουλος και Μαρία Δημητριάδου, σε συνεργασία με τους υπευθύνους των Ιστορικών Αρχείων του Μουσείου Μπενάκη, τους επιμελητές των Συλλογών του και τον Διευθυντή Γιώργο Μαγγίνη, ξεκίνησαν μεθοδικά την έρευνα και την προετοιμασία της έκθεσης πριν περίπου 5 χρόνια. Επρόκειτο ουσιαστικά για την σημαντικότερη επετειακή έκθεση που έλαβε χώρα στην Ελλάδα, την οποία το κοινό επισκέφτηκε μαζικά τους τελευταίους δύο μήνες.

Η έκθεση ξεκινούσε από τα Ορλωφικά του 1770 και εκτεινόταν έως τα πρώτα χρόνια της βασιλείας του Γεωργίου Α' (1880). Τα εκθέματα περιλάμβαναν πίνακες, έγγραφα, όπλα, προσωπικά αντικείμενα κ.α., που αφορούσαν τα μεγάλα πολεμικά και πολιτικά γεγονότα, καθώς και την καθημερινή ζωή των Ελλήνων, τα οικονομικά και κοινωνικά επιτεύγματά τους. Η έκθεση ήταν αφιερωμένη στη μνήμη του Μαρίνου Γερουλάνου και του Άγγελου Δεληβοριά. Τα μεστά συνοπτικά κείμενα που ήταν αναρτημένα στους χώρους της έκθεσης, σε συνδυασμό με παλαιά έγγραφα, ξεκαθάριζαν πολλές πτυχές της Επανάστασης του 1821 και της ιστορίας του νεότερου Ελληνικού Κράτους.

Τρεις ενότητες διάρθρωσαν την έκθεση. Στην πρώτη ενότητα (Ορλωφικά 1770 έως παραμονές επανάστασης 1821) αναδεικνύεται η Οθωμανική Αυτοκρατορία και ο ρόλος των Ελλήνων στη διοίκησή της, οι ξένοι περιηγητές στην Ελλάδα, η καθημερινή ζωή των Ελλήνων της

Αυτοκρατορίας. Κεντρικοί σταθμοί στην πορεία για την αφύπνιση των Ελλήνων υπήρξαν το χερσαίο και θαλάσσιο εμπόριο, η παιδεία, η εκπαίδευση, η έκδοση ελληνικών βιβλίων και η συμβολή της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Οι υποεπένδυτες περιελάμβαναν: Ορλωφικά, Περιηγητές, Αλή Πασάς, Σουλιώτες, Φαναριώτες ηγεμόνες στις παραδουνάβιες ηγεμονίες, Αρματωλοί και Κλέφτες, ο Ρήγας ο Βελεστινλής (Φεραίος), η Φιλική Εταιρεία. Ξεχωρίζουν το ξίφος του Ορλώφ, «Ο Νέος Ανάχαρσις» και η «Χάρτα του Ρήγα», τα έγγραφα της Φιλικής Εταιρείας.

Ο Ρωσοτουρκικός ανταγωνισμός στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, οδήγησε στην εξέγερση των Ορλωφικών (1770), σε Πελοπόννησο, Κρήτη, Αιγαίο Πέλαγος. Η αιματηρή αποτυχία κατέληξε σε σκληρά αντίποινα κυρίως σε Κρήτη, Μάνη.

Οι Έλληνες έμποροι με τις συντεχνίες τους και οι Έλληνες πλοιοκτήτες γνώρισαν οικονομική άνθηση στα τέλη του 18^{ου} και αρχές του 19^{ου} αιώνα. Τους ευνοούν οι όροι των ρωσοτουρκικών συμφωνιών του Κιουτσούκ-Καϊναρτζή (1770) και του Ιασίου (1792). Οι έμποροι των ελληνικών κοινοτήτων ιδρύουν εμπορικούς οίκους σε κεντρικές πόλεις-λιμάνια της Ευρώπης. Η ανάγκη στελέχωσης των εμπορικών οίκων από νεαρούς μορφωμένους Έλληνες, οδηγεί στην ίδρυση σχολείων-βιβλιοθηκών στις πατρίδες των εμπόρων. Εκδίδονται ελληνικά βιβλία, εμπνεόμενα από τα διδάγματα του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού, από ελληνικά τυπογραφεία στη Βιέννη, Βενετία, Άμστερνταμ, Παρίσι. Μερικά βιβλία που εξέδωσαν Διδάσκαλοι του Γένους: 1) «Χημική Φιλοσοφία», ή στοιχειώδεις αλήθειαι της νεωτέρας Χημικής... υπό Α.Φ. Φουρκροά, εκγραικισθείσα ... υπό Θεοδοσίου Μ. Ηλιάδου, επιδιορθωθείσα και τύποις εκδοθείσα υπό Ανθίμου Γαζή (1758-1828) ... τύποις Φ.Α. Σχραιμβλ, Βιέννη 1802. 2) «Θουκυδίδου Ολόρου, περί του Πελοποννησιακού Πολέμου» ... παρά Νεοφύτου Δούκα (1760-1845) εις τόμους δέκα, παρά Ιοάννη Σχραιμβλ, Βιέννη 1805, Αδαμάντιος Κοραής (1748-1833). 3) «Σάλπισμα Πολεμιστήριον, Δευτέρα Έκδοσις ... Εκ της ελληνικής τυπογραφίας Ατρομήτου του Μαραθωνίου, Εν Πελοποννήσω 1821 κ.α.

Ο Ρήγας ο Βελεστινλής ή Φεραίος (1757-1798), ήταν επαναστάτης, πολιτικός και στρατιωτικός νους, Δάσκαλος του Γένους, εθνεγέρτης, οραματιστής μιας δημοκρατικής πολιτείας, μάρτυρας. Η Ελένη Γλύκαντζη-Αρβελέρ τον ονομάζει «τελευταίο Βυζαντινό». Εμπνεόμενος από τη Γαλλική Επανάσταση και το γαλλικό Διαφωτισμό, κινητοποιεί πνευματικά τους Έλληνες και τους λαούς της Βαλκανικής κατά των Οθωμανών κατακτητών.

Συνδέεται με Έλληνες εμπόρους, σπουδαστές, τυπογράφους της Διασποράς. Οραματίζεται την ένωση των βαλκανικών λαών. Στην έκθεση υπήρχαν κάποια σημαντικά βιβλία του: 1) «Φυσικής Απάνθισμα», Δια τους αγχίνους και φιλομαθείς Έλληνες, εκ της γερμανικής και γαλλικής διαλέκτου, εμφανισθέν παρά του Ρήγα Βελεστινλή Θετταλού ... Εκ της τυπογραφίας του Ευγενούς Τράτινερ, Βιέννη 1790. Πρόκειται ουσιαστικά για βιβλίο φυσιογνωσίας. Στο χειρόγραφο υπάρχει η περίφημη φράση: «Όποιος συλλογάται ελεύθερα, συλλογάται καλά». Για πολλούς το πιο ενοχλητικό από τα σύμβολα που παράγει η «εικόνα» του Ρήγα, είναι η ελευθερία της σκέψης. 2) Jean-Jaques Barthelemy (1716-1795), μέρος του τέταρτου τόμου του έργου, «Νέος Ανάχαρις» ... Μεταφρασθείς, τα μεν 32, 33 και 34 Κεφάλαια, παρά του Γεωργίου Βεντότη Ζακυνθίου. Τα δε 35, 36 ... παρά του Ρήγα Βελεστινλή Θετταλού. Διορθωθείς και εκδοθείς παρά του αυτού, Βιέννη 1797. Φανταστική περιήγηση του νεαρού Σκύθη Ανάχαρις, του 4^{ου} αι. π.Χ., με εγκωμιαστική περιγραφή της Ελλάδος και του τρόπου διακυβέρνησής της. 3) «Χάρτα της Ελλάδος», Νήσοι Αυτής, Μέρος των Πολυάριθμων Αποικιών Αυτής, Ρήγα Βελεστινλή Θετταλού (1797). Είναι έντονες οι αναφορές στο ένδοξο παρελθόν της Ελλάδος. Απεικονίζει τη Βαλκανική Χερσόνησο κάτω από το Δούναβη. Έρχεται να συμπληρώσει τα άλλα έργα του συγγραφέα. Σκοπός και καθήκον των έργων του είναι να αποτελέσουν μανιφέστο ξεσηκωμού των σκλαβωμένων Ελλήνων κατά των καταπιεστών τους. Η «Χάρτα» σκοπεύει να παρουσιάσει τι ήταν η πατρίδα τους και ποιό είναι το καθήκον τους. Να αγωνιστούν ώστε τούτη η πατρίδα να ξαναβρεί τη δόξα και τη λάμψη του παρελθόντος. Εκτός από την απελευθέρωση ο Ρήγας οραματίζεται μια δημοκρατική βαλκανική ομοσπονδία. Η «Χάρτα» είναι δωδεκάφυλλη, διαστάσεων 2μ.χ2μ. Πωλείται στη Βιέννη και σε άλλες πόλεις. Ο Ρήγας και οι σύντροφοί του είχαν αφιερώσει τις δυνάμεις τους στην εξέγερση των Ελλήνων και όλων των λαών της βαλκανικής χερσονήσου. Στο κείμενο που περικλείεται στο διακοσμητικό πλαίσιο του τίτλου της «Χάρτας» (cartouche), προτρέπει τους Έλληνες και τους φιλέλληνες να την αγοράσουν. Ο Ρήγας είχε επίσης συντάξει το πρώτο Σύνταγμα του Ελληνικού Έθνους («Νέα Πολιτική Διοίκηση»), είχε τυπώσει Στρατιωτικό Εγκόλπιο (μεταφρασμένο από τα γερμανικά). Άλλα έργα του είναι: «Το Σχολείον των Ντελικάτων Εραστών» (μυθιστόρημα), «Τα Ολύμπια του Μεταστασίου», (βουκολικό δράμα με απαρίθμηση αθλημάτων των αρχαίων Ολυμπιακών Αγώνων). Οι εκδόσεις του κάλυπταν όλο το φάσμα των απαραίτητων βιβλίων για ένα μαχόμενο

έθνος. Παραδομένος από τους Αυστριακούς στους Οθωμανούς, στραγγαλίστηκε μαζί με επτά συντρόφους του στο Βελιγράδι (1798).

Η ορθόδοξη χριστιανική εκκλησία λειτουργεί κανονιστικά και παρηγορητικά στους πιστούς. Μέσω της θείας λειτουργίας στην ελληνική γλώσσα, διατηρείται η ταυτότητα των πιστών και παρέχεται στοιχειώδης παιδεία. Ο κατώτερος κλήρος αποτελεί ηθικό στήριγμα, λειτουργεί ως διαιτητής, ενώ ο ανώτερος συνιστά ένα είδος πολιτικής εκπροσώπησης απέναντι στις οθωμανικές αρχές. Οι κληρικοί έλαβαν ενεργό μέρος στον Αγώνα και πολλές φορές το πλήρωσαν με τη ζωή τους.

Η δεύτερη ενότητα ήταν αφιερωμένη στον Αγώνα Ανεξαρτησίας της Ελλάδος (1821-1827) και στα πρώτα χρόνια διακυβέρνησης του νεοσύστατου Ελληνικού Κράτους, από τον Ιωάννη Καποδίστρια (1828-1831). Ξεχωριστή αίθουσα ήταν αφιερωμένη στους κυριότερους ήρωες, στο μεγάλο φιλέλληνα Λόρδο Βύρωνα, στις φιλελληνικές δράσεις στην Ευρώπη και στον πρώτο κυβερνήτη Ι. Καποδίστρια. Ξεχωριστή θέση έχουν: το γιαταγάνι και κομμάτι σκηνής του Δράμαλη, έγγραφα της προσωρινής διοίκησης της Ελλάδος, η αλληλογραφία των αγωνιστών, ένα φύλλο της εφημερίδας «Ελληνικά Χρονικά», ο «Νόμος της Επιδαύρου», «Χρεωστική Ομολογία» της Προσωρινής Διοικήσεως της Ελλάδος), το τηλεσκόπιο της Μπουμπουλίνας, ο ντουλαμάς (μακρύς επενδύτης) του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, η σπάθα του Οδυσσέα Ανδρούτσου και του Ψαριανού πυρπολητή Κωνσταντίνου Κανάρη, παλάσκα και τηλεσκόπιο του Γεωργίου Καραϊσκάκη, τάσι του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, σπαθί Ανδρέα Μιαούλη, το διαβατήριο του Δημητρίου Υψηλάντη, στο όνομα του Παναγιώτη Αναγνωστόπουλου, το γιαταγάνι του Ιάκωβου (Γιακουμάκη) Τομπάζη, προσωπικά αντικείμενα του Λόρδου Βύρωνα, φιλελληνικά αντικείμενα, εισιτήριο από φιλελληνική δημοπρασία έργων τέχνης στη Γενεύη, υπέρ του Ελληνικού Αγώνα, προσωπικά αντικείμενα του Καποδίστρια, το ακρόπρωρο λέμβου του πλοίου «Ελένη», κ.α.

Πρώτη νύξη στην Ελληνική Επανάσταση γίνεται σε φύλλο εφημερίδας των New York Times (30 Μαρτίου 1821): «Αναφέρεται ότι κίνημα κατά των Τούρκων έλαβε χώρα στις ελληνικές επαρχίες. Λέγεται ότι ξεκίνησε στη Βλαχία και Μολδαβία».

Στο τέλος του 1823 ελληνική αποστολή θα ζητήσει από βρετανικές τράπεζες τη σύναψη δανείων, για την κάλυψη των οικονομικών αναγκών του αγώνα (μισθοδοσία, τρόφιμα, πολεμοφόδια, συντήρηση στόλου). Η

σύναψη δανείων θα σημάνει την έμμεση αναγνώριση της Ελληνικής Επανάστασης ως προδρόμου του νέου υπό ίδρυση κράτους. Το πρώτο (1824) και ιδιαίτερα το δεύτερο αγγλικό δάνειο (1825), θα είναι τα κύρια αίτια του εμφύλιου σπαραγμού, που θα δημιουργήσει τελικά δύο παρατάξεις (1824), οι οποίες διεκδικούν την εξουσία, τη διαχείριση των δανείων και τη συνεργασία με τη Μεγάλη Βρετανία. Στη μια εντάσσονται οι Πελοποννήσιοι προεστοί και στρατιωτικοί, ενώ στην άλλη οι οικονομικά ισχυροί Υδραίοι πλοιοκτήτες, οι Ρουμελιώτες και οι Φιλέλληνες. Η Μεγάλη Βρετανία θα φροντίσει για την εξασφάλιση των συμφερόντων της - αποπληρωμή των δανείων, ωθώντας τη Γαλλία και τη Ρωσία στην ενεργό εμπλοκή και τελικά στη ναυμαχία του Ναβαρίνου (1827). Τα δάνεια αυτά θα θέσουν τα θεμέλια των χρεών του Νέου Ελληνικού Κράτους. Η εμφύλια σύγκρουση θα οδηγήσει σε βαθιά κρίση την Επανάσταση και θα πλήξει τη δυναμική της. Όταν αποβιβάζονται οι αιγυπτιακές δυνάμεις 35.000 ανδρών υπό τον Ιμπραήμ πασά στην Πελοπόννησο (Φεβρουάριος 1825), οι Έλληνες είναι απασχολημένοι με τον εμφύλιο σπαραγμό. Έχει προηγηθεί η καταστροφή Ψαρών, Κάσου και η καταστολή της επανάστασης στην Κρήτη.

Μια σημαντική περιφανής νίκη των Ελλήνων στη Ρούμελη (14 Ιουλίου 1824), που συχνά ξεχνιέται ή παραγνωρίζεται, έλαβε χώρα στα στενά περάσματα της Άμπλιανης (Φωκίδα), με ηγέτες τον Ρουμελιώτη Πανουργιά Πανουργιά, τον Μοραΐτη Πανούτσο Νοταρά, τους Σουλιώτες Γεώργιο Δράκο και Κίτσο Τζαβέλα. Οι Έλληνες πολεμιστές ήταν 2.000 έναντι στρατιάς 8.000 Οθωμανών, με δύο πεδινά πυροβόλα, υπό τους Γιουσούφ Πασά Μπερκόφτσαλη και Αμπάζ Πασά Ντίμπρα.

Οι επαναστάτες προέρχονται από περιοχές με παράδοση στα όπλα (αρματωλοί-κλέφτες), αλλά υπάρχουν και κάτοικοι πόλεων, χωριών οι οποίοι άοπλοι σχεδόν μπαίνουν με ενθουσιασμό στον πόλεμο. Καθοριστικός είναι ο ρόλος του ελληνικού στόλου, που σε συνδυασμό με το στρατό των επαναστατών καταφέρνουν να κρατήσουν ζωντανό τον Αγώνα στην Πελοπόννησο, στη Ρούμελη, στην Κρήτη και στο Αιγαίο. Τον αγώνα συνδράμουν οι χριστιανοί, ορθόδοξοι Αρβανίτες, αλλά και Σουλιώτες και Επτανήσιοι. Ξεχωρίζουν οι ηγετικές φυσιογνωμίες των ηρώων, ανθρώπων που αγωνίστηκαν και θυσιάστηκαν για την πατρίδα.

Η Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα (1771-1825), με μεγάλη περιουσία, ηγήθηκε σπετσιώτικων πλοίων, όντας η μόνη γυναίκα που μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία. Πέθανε άδοξα σε οικογενειακή διένεξη. Μετά το θάνατό της οι Ρώσοι της απένεμαν τον τίτλο της «Ναυάρχου».

Ο προεσπός Ανδρέας Λόντος (1786-1845) κήρυξε την επανάσταση στη Βοστίτσα (Αίγιο), παραγκωνίστηκε από τον Καποδίστρια και έλαβε μέρος στα αντικαποδιστριακά κινήματα. Επί βασιλέως Όθωνος έλαβε το βαθμό του συνταγματάρχη και διάφορα άλλα αξιώματα (υπουργός). Εκδιώχτηκε και έχασε τα αξιώματά του από τον Ιωάννη Κωλέττη. Αυτοκτόνησε στο σπίτι του (1845), λόγω πολιτικής αποτυχίας και οικονομικών προβλημάτων.

Ο Ιάκωβος (Γιακουμάκης) Τομπάζης (1782-1829), μαζί με τον αδελφό του Μανώλη, ήταν πλοιοκτήτες. Μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία, ήταν ναύαρχος της ναυτικής μοίρας της Ύδρας κατά τον πρώτο χρόνο της Επανάστασης. Κατόπιν την αρχηγία ανέλαβε ο Ανδρέας Μιαούλης. Εισηγήθηκε τη χρήση πυρπολικών και ήταν ηγέτης στη Ναυμαχία της Ερεσσού (1821), την πρώτη ναυτική επιτυχία του Αγώνα.

Ο Ιωάννης Τριανταφύλλου (Μακρυγιάννης) 1797-1864, στα χρόνια του Ιωάννη Καποδίστρια ξεκίνησε να γράφει τα απομνημονεύματά του. Στη συνέχεια ανέθεσε στον αγιογράφο και συμπολεμιστή του Παναγιώτη Ζωγράφο, την απεικόνιση κρίσιμων γεγονότων της Επανάστασης, με βάση τις διηγήσεις του. Το 1853 καταδικάστηκε σε θάνατο με την κατηγορία της εσχάτης προδοσίας. Αποφυλακίστηκε ένα χρόνο μετά, αποκαταστάθηκε και προβιβάστηκε παίρνοντας τον βαθμό του υποστράτηγου – αντιστράτηγου.

Ο Κωνσταντίνος Κανάρης (1793-1877) εντάχθηκε στο στόλο των ψαριανών πλοίων, υπό τον Νικολή Αποστόλη, κάνοντας επιδρομές στα μικρασιατικά παράλια και αργότερα εντάχθηκε στο στόλο των πυρπολικών. Βοήθησε δύο φορές το αποκλεισμένο Μεσολόγγι, υποστήριξε τον Καποδίστρια, αποσύρθηκε στη Σύρο μετά τη δολοφονία του, ενώ εντάχθηκε στην αντιπολίτευση επί Όθωνα. Διετέλεσε πέντε φορές πρωθυπουργός της Ελλάδος.

Ιδιαίτερη περίπτωση αποτελεί ο Χατζή – Χρήστος Βούλγαρης (1783-1856), γεννήθηκε στο Βελιγράδι, υπηρέτησε ως αρχηγός σώματος μισθοφόρων του Μοχάμετ Άλη της Αιγύπτου και του Χουρσίτ Πασά. Αιχμαλωτίστηκε στην άλωση της Τριπολιτσάς, πέρασε στην πλευρά των επαναστατών, συγκρότησε ομάδα Σέρβων και Βουλγάρων αγωνιστών, οι οποίοι πολέμησαν στο πλευρό των Ελλήνων, έγινε υπασπιστής του Όθωνα και τιμήθηκε με το ανώτερο αριστείο.

Η περίοδος διακυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια (1828-1831) είναι πλήρης προσδοκιών και αδιεξόδων. Οι προσπάθειες για την εδραίωση μιας γενικά αποδεκτής πολιτικής εξουσίας, έρχονται σε αντιπαράθεση με

τους αντικρουόμενους στόχους των Μεγάλων Δυνάμεων στην περιοχή. Ο Κυβερνήτης προσπαθεί να ευαισθητοποιήσει τις Μεγάλες Δυνάμεις για την επέκταση των συνόρων του Ελληνικού κράτους, ενώ το 1828 αποβιβάζεται στην Πελοπόννησο γαλλικό εκστρατευτικό σώμα υπό τον στρατηγό Maison, για την εκδίωξη του οθωμανικού στρατού που παρέμενε στον ελλαδικό χώρο. Οι αυτόνομοι προύχοντες της Μάνης, οι πλούσιοι Υδραίοι караβοκύρηδες και άλλα κέντρα εξουσίας που διεκδικούσαν τον οικονομικό και πολιτικό έλεγχο του νέου κράτους, ήλθαν σε αντιπαράθεση με τις προσπάθειες του Κυβερνήτη για ίδρυση κράτους, που τελικά οδήγησαν στη δολοφονία του.

Τα έγγραφα της έκθεσης είναι αυθεντικά ή σε ψηφιακή αναπαραγωγή.

Σε επιστολή του Γεωργίου Καραϊσκάκη προς τον έμπορο από την Πάτμο Θεόδωρο Ξένο, σχετικά με την άμυνα του πολιορκημένου, από τον Κιουταχή, Μεσολογγίου, όπου ο Ρουμελιώτης στρατηγός αναφέρει ότι οι Έλληνες θα πολεμήσουν ως νέοι Λεωνίδες κατά του Κιουταχή για να βοηθήσουν το πολιορκημένο Μεσολόγγι (20 Δεκεμβρίου 1825). Έχει προηγηθεί η επιστολή του Υδραίου ναυάρχου Ιάκωβου Τομπάζη προς τον ίδιο έμπορο, υποστηρικτή της επανάστασης, με την οποία τον ενημερώνει για την έλλειψη πολεμοφοδίων στο Μεσολόγγι, ζητώντας τη βοήθειά του (15 Νοεμβρίου 1825). Δίπλα παρτίθετο το ψηφιακό αντίγραφο του αποδεικτικού συμμετοχής του Γεωργίου Σταύρου στην προάσπιση του Μεσολογγίου, επικεφαλής σώματος πενήντα οπλοφόρων, το οποίο υπογράφεται από τους οπλαρχηγούς Νότη Μπότσαρη και Κίτσο Τζαβέλλα (Ναύπλιο, 22 Μαΐου 1826).

Δανεισμός της προσωρινής Διοίκησης της Ελλάδος από ιδιώτη. «Χρεωστική Ομολογία» ύψους 100 γροσίων, η οποία θα μπορεί να εξαργυρωθεί μετά το τέλος του Αγώνα για αγορά εθνικών κτημάτων (28 Μαΐου 1822): Προσωρινή Διοικήσεις της Ελλάδος. Γρ. 1.000, Εθνικόν Ταμείον, χρεωστούνται Γρόσια χίλια με τόκον ετήσιον οκτώ τα εκατόν, διδόμενου κατά εξαμηνίαν και εξοφλούνται εις έτη τρία. Η παρούσα ομολογία είναι δεκτή εις αγοράν εθνικών κτημάτων. Προτιμάται από μετρητά· είναι δεκτή και εις τα συναλλάγματα, κατά τον Νόμον τον εκδοθέντα εν Επιδαύρω την ιη' Ιανουαρίου αωκβ. Αρ. α. Ο Πρόεδρος του Εκτελεστικού, Α.Μαυροκορδάτος, ο Μινίστρος της Οικονομίας Πανούτσος Νοταράς, ο Αρχιγραμματεύς της Επικρατείας Φ. Νέγρης.

Ο «Νόμος της Επιδαύρου, ήτοι Προσωρινόν Πολίτευμα της Ελλάδος», το Σύνταγμα που προέκυψε από την εθνοσυνέλευση στο Άστρος, 13 Απριλίου 1823 και τυπώθηκε στην Ύδρα, 22 Αυγούστου 1824. Πρόκειται για το δεύτερο Σύνταγμα της Επανάστασης, το οποίο επικύρωσε με αρτιότερο τρόπο το αρχικό που έφερε τον τίτλο «Προσωρινόν πολίτευμα της Επιδαύρου»

Ο Ιωάννης Ιάκωβος Μάγερ εξέδιδε την εφημερίδα «Ελληνικά Χρονικά» στο τυπογραφείο του Δημητρίου Μεσθενέως στο Μεσολόγγι (1824-1826). Αμφότεροι φονεύθηκαν κατά την ηρωική Έξοδο. Η εφημερίδα «Ελληνικά Χρονικά» έχει πολιτικό-πολεμικό περιεχόμενο, ειδήσεις, λογοτεχνικά κείμενα, επιστολές ευρωπαϊκών φιλελληνικών οργανώσεων.

Αριθμ. 3^{ος} – 4^{ος} , Τρίτον Έτος.
Τα πλείω οφέλη, τοις πλείοσι. Φραγκλ.
Μεσολόγγιον, 13 Ιανουαρίου 1826, Τετράδη

Εσωτερικά, Προσωρινή Διοίκησης της Ελλάδος.

Ο Πρόεδρος του Εκτελεστικού. Προς άπαντας τους κατοίκους και παρεπιδήμους Ναυπλίου ομογενείς.

.... ο εχθρικός στόλος αποκλείει ελευθέρως τα παράλια του Μεσολογγίου, επειδή η Υδραϊκή μοίρα, στερημένη διόλου πολεμοφοδίων, τα οποία εδαπάνησεν εις τας διαφόρους ναυμαχίας, στερημένη και από τροφάς, ηναγκάσθη να επιστρέψη· και ήδη δια να εκπλεύση, απαιτείται ικανή ποσότης χρηματική, την οποίαν το Ταμείον δεν δύναται επί του παρόντος να εξοικονομήσει. Ο μόνος πόρος, όστις υπολείπεται, είναι ο προαιρετικός έρανος των ομογενών, όσοι αισθάνονται τον κίνδυνον της Πατρίδος.

.... προσκαλούνται λοιπόν και όλοι οι ενταύθα Πατριώται να συνεισφέρουν όσα έκαστος βούλεται.... Η καταγραφή των ονομάτων εκείνων των Πατριωτών, όσοι θέλουν συνεισφέρουν, γίνεται εις την πλατείαν, υποκάτω του πλατάνου....

Εν Ναυπλίω τη 7^η Δεκεμβρίου 1825

Ο Πρόεδρος Γ.Κουντουριώτης, ο Γενικός Γραμματέας Α.Μαυροκορδάτος

Πίνακας του Georg Emanuel Opitz (1775-1891)

Υδατογραφία σε χαρτί

Απεικονίζει 18 Φιλέλληνες αξιωματικούς που αιχμαλωτίστηκαν στη μάχη του Αναλάτου, οδηγήθηκαν στον Ρεσίντ πασά (Κιουταχή) και θανατώθηκαν αργότερα δια πνιγμού.

Ακρόπρωρο από τη λέμβο του πλοίου Ελένη. Κατά τη διάρκεια λοιμού (αρχές 1828), ο Καποδίστριας κατέφυγε στο κτήμα της οικογένειας Βούλγαρη στην Αίγινα, όπου έγινε η πρώτη δοκιμή καλλιέργειας πατάτας. Ο Καποδίστριας έφθασε με το πλοίο «Ελένη» και αφού εξέφρασε το θαυμασμό του για το πλοίο, ο πλοίαρχος του δώρισε το ακρόπρωρο, το οποίο ο Κυβερνήτης πριν φύγει άφησε στους ιδιοκτήτες του κτήματος, εις ένδειξιν ευγνωμοσύνης.

Εγκύκλιος του Ι.Καποδίστρια, προς άπαντας τους πολεμικούς, με την οποία ο Κυβερνήτης συνιστά υποταγή, ευπείθεια, αφοσίωση στους νόμους και επιμονή στον αγώνα κατά των εχθρών της πατρίδας.

Ελληνική Πολιτεία, ο Κυβερνήτης της Ελλάδος, προς άπαντας τους Πολεμικούς.

«Με πλήρη πεποίθησιν εις την θείας βοήθειαν, ιδού αναδέχομαι τας ηνίας της Εθνικής Κυβερνήσεως, τας οποίας αυτό το έθνος μ' ενεπιστεύθη και αφοσιούμενος εις την εκπλήρωσιν των ιερών χρεών μου, προτίθεμαι μόνον και κύριον σκοπόν την σωτηρίαν και ευδαιμονίαν της φίλης Πατρίδος...

Αλλά το χρέος μου απαιτεί να σας προσφέρω πατρικώς και να σας διατάζω να επιμείνετε εις τας οποίας ευρίσκεσθε θέσεις μαχόμενοι κατά του εχθρού υπέρ Πατρίδος ...

Εκπληρούντες ταύτα, θέλετε δείξει το πρώτον δείγμα της εις τους νόμους υποταγής και ευπειθείας σας. Ο επισυναπτόμενος κανονισμός θέλει αποτελεί το σύστημα της Προσωρινής Διοικήσεως, μέχρις ότου συγκροτηθεί η Εθνική Συνέλευσις...

Εν Αιγίνη τη 20 Ιανουαρίου 1828

Ο Κυβερνήτης Ι.Α.Καποδίστριας

Η τρίτη ενότητα «Έλληνες και Κράτος», αφορούσε την περίοδο (1832-1880), την έλευση των βασιλέων Όθωνα-Αμαλίας και Γεωργίου Α'-Όλγας, τις παρεμβάσεις των Μεγάλων Δυνάμεων και τη ζωή στο ελληνικό βασίλειο. Υπήρχαν υποενότητες με θέματα όπως: Η Νέα Πρωτεύουσα και οι άλλες πόλεις, Οικονομία, Παιδεία, Εκκλησία, Η Μεγάλη Ιδέα και ο

Αλυτρωτισμός, Ληστεία, Αρχή της Δεδηλωμένης, Εκσυγχρονισμός, 1821 και τέχνη του 20^{ου} αιώνα κ.α.

Η δολοφονία του Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια ανοίγει το κεφάλαιο της βασιλείας για τη νεότερη Ελλάδα, με την έλευση του Όθωνα (1832). Η Αντιβασιλεία προσπαθεί να συγκροτήσει κρατική διοίκηση, βάσει ευρωπαϊκών προτύπων, ερχόμενη σε αντιπαράθεση με τοπικούς ηγέτες της Επανάστασης. Η πρωτεύουσα μεταφέρεται το 1834 στην Αθήνα. Τα νέα κτίρια της Αθήνας κατασκευάζονται σύμφωνα με το ρεύμα του Νεοκλασικισμού. Η δημιουργία πανεπιστημίου αποσκοπεί στην εμπέδωση των δυτικών επιστημών και στη σύνδεση της κοινωνίας με το αρχαιοελληνικό παρελθόν. Πρώτες σχολές ήταν η ιατρική, η νομική, η φιλοσοφική και η θεολογία. Η ελληνική οικονομία βασίζεται σε δάνεια από τις Προστάτιδες Δυνάμεις, οι οποίες ελέγχουν οικονομικά το νέο κράτος, ενώ η φορολόγηση δεν είναι αποδοτική. Η Ερμούπολη της Σύρου αποτελεί το κυριότερο εμπορικό λιμάνι του βασιλείου. Παρά το Σύνταγμα της 3^{ης} Σεπτεμβρίου 1843 και την υιοθέτηση της Μεγάλης Ιδέας, ο Όθωνας βρέθηκε σε αντιπαράθεση με τις Μεγάλες Δυνάμεις και με τοπικούς άρχοντες, οι οποίοι διοργάνωσαν τοπικές εξεγέρσεις (Ναύπλιο, Κύθνο, Σύρο, Ακαρνανία), που οδήγησαν στην έξωσή του. Με την εκλογή του Γεωργίου Α΄ και την παραχώρηση των Επτανήσων στην Ελλάδα, ανανεώθηκε ο ισχυρός δεσμός σύνδεσης με τη Μ. Βρετανία. Η ένωση των Επτανήσων κινητοποίησε τον Κρητικό αλυτρωτισμό, με αποτέλεσμα την Επανάσταση του 1866-1869, που κατέληξε στην κατάπνιξή της και το ολοκαύτωμα στη Μονή Αρκαδίου.

Η «Μεγάλη Ιδέα», ταυτόσημη με τον ελληνικό αλυτρωτισμό (1844-1922), στόχευε στην επέκταση των συνόρων της χώρας, με σκοπό την ανασύσταση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας υπό ελλαδική ηγεσία, στόχος ανέφικτος και αποπροσανατολιστικός, που εν τούτοις ενοποιούσε όλες τις πολιτικές δυνάμεις. Πρώτος εξέφρασε τον όρο ο Ιωάννης Κωλέττης, επικεφαλής του Γαλλικού Κόμματος ή του κόμματος της φουστανέλας. Θεωρούσε ότι πολιτικά δικαιώματα πρέπει να έχουν και οι Έλληνες εκτός ελληνικών συνόρων. Η «Μεγάλη Ιδέα» λειτούργησε ως πολιτικό σύνθημα-προτροπή για όλες τις πολιτικές παρατάξεις, με θετικά και αρνητικά αποτελέσματα. Το Πανεπιστήμιο από το 1864 έχει εγκατασταθεί στην οδό Πανεπιστημίου, ενώ το «Πολυτεχνικό Σχολείο» που θα μετονομαστεί σε Ε.Μ.Π. εγκαθίσταται από το 1873 στην οδό Πατησίων, συμβάλλοντας στον εκσυγχρονισμό του ελληνικού κράτους.

Το φαινόμενο της ληστείας, από τις αρχές τις δεκαετίας του 1830, αποτελεί δείκτη αδυναμίας επιβολής του κράτους στην ύπαιθρο. Συνδυάζεται με ληστείες, απαγωγές, ακόμη και φόνους (Δήλεσι 1870). Η ληστεία σε πολλές περιπτώσεις χρησιμοποιήθηκε από τοπικούς πολιτικούς και οικονομικούς παράγοντες εις βάρος αντιπάλων τους, αλλά και εις βάρος του ίδιου του κράτους. Πολλές φορές υπήρχε «επικοινωνία» μεταξύ κράτους-ληστών. Οι τελευταίοι κάποιες φορές αποτέλεσαν την ελληνική εμπροσθοφυλακή τοπικών αλυτρωτικών εξεγέρσεων στην άλλη πλευρά των συνόρων, όπως π.χ. στην υπό οθωμανική κυριαρχία Θεσσαλία.

Ο Εθνικός Ύμνος της Ελλάδος είναι οι πρώτες στροφές του ποιήματος «Ύμνος εις την Ελευθερίαν» του Διονυσίου Σολωμού. Είναι ίσως ο εθνικός ύμνος με τα ωραιότερα λόγια παγκοσμίως. Συγκλονίζει η στροφή: «Απ' τα κόκκαλα βγαλμένη, των Ελλήνων τα ιερά, και σαν πρώτα ανδρειωμένη, χαίρε ω χαίρε ελευθερία». Συντέθηκε στη Ζάκυνθο (1823) και τυπώθηκε στο επαναστατημένο Μεσολόγγι (1825), υμνώντας την αυτοδιάθεση των Ελλήνων και τις ευθύνες που απορρέουν από αυτήν. Μελοποιήθηκε από τον Κερκυραίο μουσουργό Νικόλαο Μάντζαρο (1828), με μουσική στηριγμένη σε λαϊκά μοτίβα και εκτέλεση από τετράφωνη ανδρική χορωδία. Η πέμπτη διασκευή της μελοποίησης (1861) θα αποτελέσει τον Εθνικό Ύμνο της Χώρας.

Οι συνεχείς παρεμβάσεις του Γεωργίου Α' στην πολιτική ζωή, σε συνεργασία με κυβερνήσεις κοινοβουλευτικής μειοψηφίας, οδήγησαν τον Χαρίλαο Τρικούπη να προτείνει στον Τύπο με άρθρο του την υποχρεωτική εφαρμογή της «Αρχής της δεδηλωμένης», δηλαδή την επίσημη δήλωση του υποψηφίου πρωθυπουργού ενώπιον της Βουλής, ότι η κυβέρνησή του θα έχει την υποστήριξη της πλειοψηφίας του σώματος. Η πρωθυπουργία του Χ. Τρικούπη σηματοδοτεί την προσπάθεια εκσυγχρονισμού του ελληνικού κράτους, με την εκτέλεση μεγάλων δημόσιων έργων (δημιουργία οδικού και σιδηροδρομικού δικτύου, λιμενικών εγκαταστάσεων, ζεύξη πορθμού του Ευρίπου, αποξήρανση λίμνης Κωπαΐδος, διάνοιξη Ισθμού της Κορίνθου), σε συνεργασία Ελλήνων μηχανικών-κρατικών υπηρεσιών, με ξένους μηχανικούς, κυρίως Γάλλους.

Βιβλιογραφία

-Κείμενα από την έκθεση 1821, ΠΡΙΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑ, στο Μουσείο Μπενάκη

-Ασδραχά Σ., Κουμαριανού Α., Γρηγοράκης Ν., Καράς Ι., Τόλιας Γ.,
Φραντζή Α., Σταυρίδου-Πατρικίου Ρ., Καραμπερόπουλος Δ., Τσακάλη Π.,
Τραίου Ε., Επτά Ημέρες, Ένθετο εφημερίδας Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, Κυριακή 22
Μαρτίου 1998

-Μελάς Β., Η Χάρτα του Ρήγα, Μ.Ι.Ε.Τ.

Επίσκεψη – ξενάγηση στο Μέγαρο της Βουλής των Ελλήνων, στην Έκθεση «Αντικρίζοντας την Ελευθερία. Στη Βουλή των Ελλήνων, δύο αιώνες μετά»

Κείμενο και φωτογραφίες από τον Χρήστο Θανόπουλο

Την Παρασκευή 18 Μαρτίου 2022, μια ομάδα δώδεκα ατόμων από το Σύνδεσμο Συριανών πραγματοποίησε επίσκεψη-ξενάγηση στο μέγαρο της Βουλής των Ελλήνων, στην επετειακή έκθεση «Αντικρίζοντας την Ελευθερία. Στη Βουλή των Ελλήνων, δύο αιώνες μετά». Δυστυχώς οι υγειονομικές συνθήκες δεν επέτρεψαν τη συμμετοχή περισσότερων ατόμων, παρά τις προσπάθειες μας προς αυτήν την κατεύθυνση. Ξεναγός μας η εκπαιδευτικός κυρία Φαλούτση Μαριάννα, η οποία με την ευγένεια, τις γνώσεις και τις στοχευμένες παρατηρήσεις της κέρδισε το θαυμασμό όλων. Χορηγός της έκθεσης είναι το Ίδρυμα Ωνάση. Η 19^η Απριλίου, ημέρα θανάτου του λόρδου Βύρωνα, έχει οριστεί ως «Ημέρα του Φιλελληνισμού» και ήταν και η ημέρα που η έκθεση άνοιξε τις πύλες της στο κοινό, την άνοιξη του 2021.

Το κτίριο της Βουλής κατασκευάστηκε την περίοδο 1836–1843 (εργασίες διακοσμητικές συνεχίστηκαν μέχρι το 1853), σε σχέδια του Βαυαρού αρχιτέκτονα Φρ. Γκαίρτνερ, ως ανάκτορο του πρώτου βασιλιά της Ελλάδος Όθωνα, γνωστό ως «Παλαιά Ανάκτορα». Πρόκειται για το μεγαλύτερο νεοκλασικό κτίριο της Αθήνας. Χρησιμοποιήθηκαν πέτρες από τον Υμηττό και πεντελικό μάρμαρο. Απασχολήθηκαν λιθοξόοι και σοβατζήδες Ιταλοί και Επτανήσιοι, Γερμανοί ξυλουργοί, σιδηρουργοί και 200 κτίστες από Νάξο και Σύρο. Το κτίριο έχει τέσσερις πτέρυγες, με τρεις ορόφους. Ο πρώτος όροφος περιλάμβανε την «Αίθουσα των Τροπαίων», την «Αίθουσα των Υπασπιστών» ή των «Ηρώων», την «Αίθουσα του Θρόνου», αίθουσες εκδηλώσεων, τα βασιλικά διαμερίσματα, γραφεία, βιβλιοθήκες, ξενώνες, κ.α. Την έξωση του Όθωνα (1862), ακολούθησε η εγκατάσταση του Γεωργίου Α' (1863). Δύο πυρκαγιές ξέσπασαν στο κτίριο το 1884 και το 1909. Η δεύτερη προκάλεσε ακόμη μεγαλύτερες καταστροφές. Η βασιλική οικογένεια παρέμεινε για λίγο στο κτίριο, ενώ επισκευαζόταν. Το 1918 φιλοξενήθηκε νοσοκομείο για τις ανάγκες του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και το 1922 στεγάστηκαν προσωρινά 30.000 πρόσφυγες και προσφυγικές υπηρεσίες. Στον πρώτο όροφο, στο διαμέρισμα του Γεωργίου Α' (προς τη μεριά του Εθνικού Κήπου), με πρωτοβουλία του Αντώνη Μπενάκη, λειτουργούσε μουσείο ανοικτό για το κοινό, με έπιπλα, κειμήλια, έργα τέχνης.

Το 1932 έγιναν τα αποκαλυπτήρια του Μνημείου του Άγνωστου Στρατιώτη, το οποίο κατασκευάστηκε με πρωτοβουλία του Ελευθερίου Βενιζέλου. Το 1934 εγκαταστάθηκε η Γερουσία και από το 1935 στεγάζει το Ελληνικό Κοινοβούλιο. Στη διάρκεια της δικτατορίας Μεταξά έκλεισε η Βουλή. Επί κατοχής στέγασε το Υπουργείο Ασφαλείας και άλλες υπηρεσίες. Η αίθουσα της Γερουσίας λειτούργησε ως γερμανικό δικαστήριο. Η Βουλή λειτούργησε πάλι τον Ιανουάριο 1946. Στη διάρκεια της δικτατορίας η Βουλή έκλεισε και στεγάστηκαν διάφορες υπηρεσίες, αφού προηγήθηκαν μετατροπές. Με την Μεταπολίτευση η Βουλή αποκαταστάθηκε στην αρχική της μορφή και επαναλειτούργησε κανονικά. Το ισόγειο νεοκλασικό κτίριο με το δωρικό πρόπυλο (Παλατάκι), στο προαύλιο (προς την Λεωφόρο Βασιλίσσης Σοφίας) κτίστηκε το 1925, με πρωτοβουλία της Πηνελόπης Δέλτα και χορηγία ελληνοαμερικανικής φιλανθρωπικής οργάνωσης. Λειτούργησε ως πωλητήριο χειροτεχνημάτων προσφυγόπουλων. Από το 1999 στεγάζει τον τηλεοπτικό σταθμό της Βουλής.

Η επετειακή έκθεση «Αντικρίζοντας την Ελευθερία...» περιλαμβάνει χειρόγραφα αρχεία, βιβλία, μοναδικά φιλελληνικά έργα τέχνης, αντικείμενα, πίνακες και όπλα, προερχόμενα από ειδικές συλλογές της Βιβλιοθήκης της Βουλής και από ιδιωτικές συλλογές (Φιλελληνική Συλλογή Μιχάλη και Δήμητρας Βαρκαράκη, Πινακοθήκη Ε. Αβέρωφ (Μέτσοβο), οικογένεια Ζαΐμη, Τομπάζη, κ.α. Η επιμέλεια της έκθεσης είναι του Θοδωρή Κουτσογιάννη και της Μαρίας Καμηλάκη. Η έκθεση περιλαμβάνει τις ενότητες: 1) Η αφύπνιση του Ελληνισμού (1770–1820). Από την Αρχαιολατρεία στο Φιλελληνισμό, Από το Διαφωτισμό στον Πατριωτισμό (ισόγειο Βουλής, Περιστύλιο). Στο Περιστύλιο υπάρχει η περίφημη γλυπτή ζωφόρος του Καπράλου, που περιγράφει τους αγώνες του ελληνικού λαού στο έπος του '40. Ανάμεσα στα εκθέματα που τράβηξαν ιδιαίτερος το ενδιαφέρον ήταν η «Χάρτα του Ρήγα», (ένα από τα 12 αντίγραφα που υπάρχουν στην Ελλάδα και 1.700 σε όλο τον κόσμο) και ο τεράστιος τοιχοτάπητας (ταπισερί) από τη Γαλλία, ακριβές αντίγραφο της νωπογραφίας του Ραφαήλ, σε αίθουσα του Βατικανού, «Η Σχολή των Αθηνών», (1509-1511), με την απεικόνιση του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη, ανάμεσα σε μαθητές τους. Ο Ρήγας και οι διδάσκαλοι του γένους θεωρούσαν ότι η παιδεία είναι ο καθοριστικός παράγων που θα βοηθήσει το γένος να αναστηθεί. Οι Έλληνες οφείλουν να γνωρίσουν το παρελθόν τους, αλλά και να συνυπάρξουν με τη Δύση. Τότε άρχιζε να τίθεται το Γλωσσικό Ζήτημα. 2) Σκηνές και μορφές της Ελευθερίας (1821–1833). Προετοιμασία από τη Φιλική Εταιρεία, Έκρηξη Επανάστασης, Εθνοσυνελεύσεις – Συντάγματα, Εδραίωση Επανάστασης, Κρίσιμες Καμπές, Διπλωματικές Παρεμβάσεις, Απελευθέρωση, Συγκρότηση Κράτους, Φιλελληνισμός («Αίθουσα Τροπαίων», πρώτος όροφος). Η μνημειακή

ζωγραφική ζωφόρος, του Βαυαρού γλύπτη Σβάρτχάλερ με σκηνές από πολεμικά και διπλωματικά επεισόδια από την έναρξη της Επανάστασης έως την άφιξη του Καποδίστρια και του Όθωνα, προσφέρει τον αφηγηματικό καμβά της έκθεσης. 3) Τέλος, υπάρχει το Ηρώον του Αγώνα, με όπλα και τις προσωπογραφίες 14 αγωνιστών – πρωτεργατών της Επανάστασης («Αίθουσα Υπασπιστών»). Οι αίθουσες Τροπαίων και Υπασπιστών συγκροτούν την «Αίθουσα Ελευθέριος Βενιζέλος», που είναι ο κύριος εκθεσιακός χώρος, στον πρώτο όροφο της Βουλής.

Έκθεμα ξεχωριστής σημασίας για τους Συριανούς και όχι μόνο, είναι το βιβλίο «Νικήρατος», «Δράμα εις τρεις πράξεις, υπό Ελληνίδος τινός, συντεθέν εν Ναυπλίω, εν τη Τυπογραφία της Διοικήσεως, 1826», θεατρικό έργο της λόγιας και φεμινίστριας Ευανθίας Καϊρη, αδελφής του φιλοσόφου εξ Άνδρου Θεόφιλου Καϊρη. Αναφέρεται στην ηρωική Έξοδο του Μεσολογγίου (10 Απριλίου 1826). Ολοκληρώθηκε μόλις το Ιούλιο του 1826, τρεις μήνες μετά την Έξοδο και έτσι καθίσταται συγκλονιστικά δραματικό και αποτελεί πολύτιμη πηγή ιστορικών πληροφοριών και της επικρατούσας ατμόσφαιρας. Πρωτοπαρουσιάστηκε στην Ερμούπολη από ερασιτέχνες ηθοποιούς το 1826. Σποραδικές παραστάσεις δόθηκαν επίσης το 1828 από ένα μικρό θίασο και το 1829 από τον Θεόδωρο Αλκαίο ή Μυτιληναίο. Δημοσιεύτηκε το 1827 στην εφημερίδα «Ο Φίλος του Νόμου». Το 1837 το θεατρικό έργο ανέβηκε στην Αθήνα με τίτλο «Η Άλωσις του Μεσολογγίου», αλλά και στην Άνδρο, ενώ τμήματα του μεταφράστηκαν στα ιταλικά το 1841, από τον Ιταλό λόγιο-επαναστάτη Σεβεριάνο Φογκάτσι. Οι ηρωικοί υπερασπιστές του Μεσολογγίου έχουν αρχαία ονόματα (Νικήρατος, Λυσίμαχος, Κλεονίκη) και ανάμεσα στο πεζό κείμενο παρεμβάλλονται έμμετρα χορικά. Πρόκειται για το πρώτο θεατρικό έργο που εκδόθηκε στη νεότερη Ελλάδα, το πρώτο που αναφέρεται στον Αγώνα των Ελλήνων για την ανεξαρτησία. Το πρώτο που ανέβηκε στη σκηνή από την Επανάσταση και μετά, το πρώτο θεατρικό έργο Ελληνίδας, από την αρχαία εποχή ακόμα, που παρουσιάστηκε σε κοινό.

Η Ευανθία Καϊρη (1799-1866) γεννήθηκε στην Άνδρο. Ήταν κόρη του προκρίτου Νικολάκη Τωμάζου Καϊρη και της Ασημίνας Καμπανάκη. Είχε επτά αδέρφια, ανάμεσα τους τον Δημήτριο και τον Θεόφιλο. Τα πρώτα γράμματα τα έμαθε στη Άνδρο και αργότερα ο Θεόφιλος την πήρε μαζί του στη Σχολή των Κυδωνιών (1812) και μερίμνησε για τη μόρφωση της. Το 1817 ανέλαβε τη διεύθυνση του Παρθεναγωγείου. Αλληλογραφούσε με τον Αδαμάντιο Κοραή και ζήτησε να της συστήσει βιβλία που θα μετάφραζε για την ωφέλεια του γένους. Μιλούσε άπταιστα γαλλικά και ιταλικά, ερμήνευε αρχαία ελληνικά κείμενα, ενώ μπορούσε να παρακολουθεί ανώτερα μαθηματικά και υψηλές φιλοσοφικές θεωρίες, σύμφωνα με το Γάλλο φιλέλληνα τυπογράφο Αμβρόσιο-Φιρμίνιο Διδότο (Ambroise-Firmin Didot).

Μετέφρασε από τα γαλλικά τα βιβλία: «Συμβουλαί προς την θυγατέρα μου», «Περί ανατροφής των νεανίδων» και «Μάρκου Αυρηλίου εγκώμιον», έργα Γάλλων λογίων, βασισμένα στις αρχές του Διαφωτισμού, της αρετής και της παιδείας, στοιχείων απαραίτητων για τη διαπαιδαγώγηση των γυναικών. Μετά την έναρξη της Επανάστασης επέστρεψε με τον Θεόφιλο στην Άνδρο. Ο τελευταίος ύψωσε την επαναστατική σημαία στο νησί σε πανηγυρική δοξολογία στον Άγιο Γεώργιο (10 Μαΐου 1821), έφυγε για να πολεμήσει και παρέστη ως πληρεξούσιος Άνδρου σε εθνοσυνελεύσεις. Η Ευανθία Καΐρη έφθασε στην Ερμούπολη (1824) μαζί με τον αδελφό της Δημήτριο, ο οποίος ασχολήθηκε με το εμπόριο. Συναναστρέφεται Αμερικανούς προτεστάντες μισιονάριους, οι οποίοι δεν κρύβουν το θαυμασμό τους για το έργο και την προσωπικότητα της. Το 1825 μαζί με 31 Ελληνίδες απέστειλε επιστολή-έκκληση «Προς τας φιλελληνίδας της Ευρώπης», να βοηθήσουν την Ελλάδα, στηλιτεύοντας τις Μεγάλες Δυνάμεις που παρείχαν στρατιωτική τεχνογνωσία στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Έχει διασωθεί ωδή προς τον μητροπολίτη Εφέσου Διονύσιο, προσάτη της Σχολής των Κυδωνιών. Παρέμεινε στη Σύρο έως το 1839 και κατόπιν επέστρεψε στην Άνδρο, μέχρι το θάνατο της (1866). Ενστερνιζόταν το φιλοσοφικό σύστημα της «Θεοσέβειας», (αίρεση κατά την Ορθόδοξη Εκκλησία) που είχε ιδρύσει ο αδελφός της Θεόφιλος. Έμεινε ανύπαντρη, διότι έπρεπε να παντρευτεί ομοϊδεάτη της. Αλληλογραφούσε με τον Θεόφιλο. Οι περιπέτειες και ο μαρτυρικός θάνατος του στη Σύρο (1853) την κατέβαλλαν ψυχικά και ζούσε απομονωμένη στο πατρικό σπίτι, μαζί με την οικογένεια του αδελφού της Δημητρίου. Ο Δήμος Ερμούπολης έδωσε το όνομα της σε μικρό θέατρο στα Λαζαρέττα (πρώην αποθήκες μονοπωλίου), για να την τιμήσει για το έργο της στη γυναικεία διαπαιδαγώγηση στην Ελλάδα.

Βιβλιογραφία

- Γιοχάλας Θανάσης, *Καφετζάκη Τόνια, Αθήνα, Ιχνηλατώντας την πόλη με οδηγό την ιστορία και τη λογοτεχνία, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Ι. Δ. Κολλάρου και Σίας Α.Ε., Αθήνα 2014*
- Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, *Έκθεση «ΕΠΑΝΑΚΥΣΤΑΣΗ '21»*
- Τραυλός Ιωάννης, *Κόκκου Αγγελική, Ερμούπολη, Έκδοση Εμπορικής Τραπεζής, Αθήνα 1980*
- https://el.wikipedia.org/wiki/Ευανθία_Καΐρη
- www.sansimera/biographies/502
- politeianet.gr/books/9786185317133-kairi-euanthia

Έρωτας και Νους οργανοπαίχτες
Η νέα ποιητική συλλογή της Λουκρητίας Δούναβη

Κείμενο Χρήστου Θανόπουλου

Τον Ιανουάριο 2022 οι εκδόσεις «Εν Σύρω - Σελεφαΐς», του Νίκου Κανακάρη, παρουσίασαν τη νέα ποιητική συλλογή της Λουκρητίας Δούναβη «Έρωτας και Νους οργανοπαίχτες».

Η Λουκρητία Δούναβη γεννήθηκε στη Σύρο το 1942. Όπως μας ανέφερε η ίδια: «Αυτά που γράφω είναι βιωματικά. Πρέπει να έχω έμπνευση για να γράψω. Γράφω μόνο αλήθειες. Τα κείμενά μου αφορούν ιστορίες από προηγούμενες εποχές, εμπειρίες από θάλασσες και ταξίδια».

Πρωτοεμφανίστηκε το 1970, δημοσιεύοντας ποιήματα σε λογοτεχνικά περιοδικά. Η πρώτη ποιητική της συλλογή ήταν: «Ελάτε άνθρωποι» (Νέα Σκέψη, 1976). Ακολούθησε η ποιητική συλλογή «Βροχότοπος» (Δίδυμοι, 1978) και ομοίως: «Μπαλκόνι στην Ερμούπολη» (Φιλιππότης, 1987). Με την τέταρτη ποιητική συλλογή «Αλάτι στις λακκούβες» (Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 2009), συμπληρώνει τον κόσμο που οικοδομεί, έναν κόσμο γεμάτο πόνο, που μπορεί όμως να τον εκφράσει η σολωμική ιδέα για τη ζωή ως «μέγα καλό και πρώτο».

Το «Ταξίδι Ασυνόδευτο» (Γαβριηλίδης 2016, Σελεφαΐς 2021), είναι μια συλλογή σκέψεων της συγγραφέως.

«Εμείς είχαμε όνομα με οικογένεια και σπίτι. Η ελευθερία μας πάντα στη σκιά της υποταγής, αφού το «πρέπον» και το «άπρεπον» ήταν στην ημερήσια διάταξη... Δεν ξέρω πότε άρχισαν οι κρυφές αμφιβολίες... Άλλα χρόνια, άλλες επιθυμίες, άλλα μαγειρέματα. Ένα είναι το σπουδαίο. Στον ύπνο μας, συχνά και στον ξύπνιο μας ακόμα, βλέπουμε αγγέλους.

...Μεγάλη ήταν η ικανοποίησή μου όταν διέκρινα τον τρόπο που σκέφτονται και πράττουν ορισμένοι άνθρωποι. Αντάμωσα ανθρώπους

μεγαλόψυχους, καλλιεργημένους, ανυστερόβουλους, φιλαλήθεις, γενναίους. Συνάντησα ψεύτες, μυθοπλάστες, εκμεταλλευτές, υπερόπτες, κακοχαρακτήρες, με αναλαμπές καλοσύνης, «καλούς» για τις εντυπώσεις. Οι χαρές έρχονται με τις χάρες. Τι χάρες κι αυτές οι ανέξοδες χαρές μας! »

Το αφήγημα «Η Αγία Συνάδελφος» (Κέδρος, 1998), ξετυλίγει την ιστορία μιας γυναίκας, που μικρό κορίτσι έφυγε από το νησί της, για να εργαστεί ως οικιακή βοηθός στην Αθήνα. Εκεί γνωρίζει ταλαιπωρίες, γνωρίζει τον έρωτα, αλλά και τη δύναμη που κρύβει μέσα της. Νιώθει χαρά, περηφάνια, νοσταλγία, γνώση, απόγνωση, το βάρος του χρόνου και του κόσμου. Αυτοσαρκάζεται, αυτοπροστατεύεται απολογούμενη.

«Το Βυσσινί φουστάνι» (Γκοβόστης 1992, Το Ροδακίό 2001), είναι συλλογή διηγημάτων με ηρωίδες γυναίκες που ζουν στα νησιά του Αιγαίου και τα θέματα είναι παρμένα από την καθημερινή ζωή, όλα γραμμένα στη νησιωτική διάλεκτο. Το βιβλίο διασκευάστηκε θεατρικά και παρουσιάστηκε από το ΔΗΠΕΘΕ Βορείου Αιγαίου, σε Αθήνα, Σύρο κ.α., σε σκηνοθεσία της Δέσποινας Τομαζάνη.

«Δε θ' αποχτήσω ποτέ την αντοχή εκείνων των μανάδων που γεννούσανε απάνω στο τραπέζι ή ανάμεσα σε δύο καρέκλες, όπως γεννήθηκα κι εγώ. Δε θ' αποχτήσω ποτέ την αντοχή εκείνων των γυναικών που σήκωναν στην Κατοχή τους πεθαμένους από την πείνα, γιατί είχανε πιότερη δύναμη από τους άντρες. Σε όλη τους τη ζωή προετοιμάζονταν για ένα οδυνηρό τοκετό.»

Οι «Φωνές του σώματος» (Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 2009), σειρά αφηγημάτων.

«Η ζωή ένα συνήθιο είναι. Όλα τα πάσκασα στο έπακρον και τα συνήθισα. Και παιδιά ήκαμα και ψωμί χόρτασα και τραγούδησα και από τα γέλια ξαραθύμησα και από κλάματα μπούχτισα και το να-να-να, θε μου σχώραμε το απόλαφα. Μόνο το θάνατο δεν ησυνήθισα...».

«Περί Ανέμων και Θαυμάτων» (Γαβριηλίδης, 2019, Σελεφαΐς 2021), έξι κείμενα περί ανέμων και επτά περί θαυμάτων, καθημερινά συμβάντα, παιδικές μνήμες, γραφή με ευαισθησία και χιούμορ.

Στο δέκατο βιβλίο της, «Έρωτας και Νους οργανοπαίχτες», η Λουκρητία Δούναβη, τραγουδίστρια του πόνου και της μελαγχολίας, με τη γνωστή ευαισθησία της, δημιουργεί μια υπέροχη συλλογή ποιημάτων.

Έρωτας και Νους οργανοπαίχτες
αιώνια στη ζωή

θα τραγουδούν
θα δυναστεύουν
και θα κλαίνει.

Ήλιε μου μη χασομεράς
φέξε μου για να χτίσω
δύο γραμμές μου φτάνουνε
να γράψω ένα στίχο
κι ας μη χωράει τ' όνομά μου.

Συγχαρητήρια στη συγγραφέα!
Ας είναι και το νέο της βιβλίο καλοτάξιδο!

Βιβλιογραφία

- 1) <https://www.syros-agenda.gr>
- 2) <https://deyteros.com>
- 3) <https://metabook.gr>
- 4) <https://biblionet.gr>

Η ΛΙΘΙΝΗ ΜΑΡΚΙΖΑ

Από τον Τάκη Κυριτσόπουλο

Απόψε δε μιλώ για σένα *κύμα*,
που νικημένο απ' την άπνοια αργοσβήνεις,
προτού περήφανο ξεσπάσεις σε άγρια ακτή.
Δακρύζω όμως που ξεχνιέται ένα ποίημα,
την ώρα της ζωής και της ευθύνης,
λίγο πριν γίνει ένας ψίθυρος στ' αφτί.

Μου 'γραφες ανορθόγραφα με αιθάλη
«καλωσορίσματα» στη λίθινη μαρκίζα,
Σειρήνα, πριν στα είκοσί σου μπεις.
Μα το λιμάνι ήρθε ολοκαίνουργιο στο κιάλι,
όταν εμένα οι μηχανές μου αναποδίζαν
κι όταν στο πρόσωπο με ράπιζε ο Γαρμπής.

Όταν θ' αρχίσει η τρίτη πράξη, θα είσαι απούσα,
αλλοτινή κεντήστρα επιταφίων,
φωνούλα αδιάφορη της κοσμοσυρροής.
Και τώρα ο Μάης με γαλιφιές κι ανέμου λούσα
καταλαγιάζει τις φωνές των θεωρείων
της μισής παράστασης, που πρόλαβες να δεις.

Βγήκε στη γειτονιά μου ένα φεγγάρι,
ένα φεγγάρι που φωτάει, μα δεν ζεσταίνει,
ένα φεγγάρι ίδιο με τόπι από πανί.
Εγώ όμως ψάχνω να 'βρω έν' αγκωνάρι,
για ν' ακουμπήσουν της ζωής οι αποκλεισμένοι
και όλοι εκείνοι, που δεν έχουνε φωνή.

ΑΡΓΟΝΑΥΤΕΣ

Από τον Δημήτρη Βόϊκο

====

Κάποτε, κει στην άκρη του Ειρηνικού,
με τον Κανώπους ψάχναμε να βρούμε
αυτόν, που θα 'βγάζε τη ρίζα του κακού,
που εντός μας, όλοι κουβαλούμε.

Σε δυο παράλληλες του μήκους τις γραμμές,
πλένε μπροστά της γνώσης ιχνηλάτες,
κι ανάμεσά τους ο αρχαίος Γιλγαμές,
με τους πενήντα κωπηλάτες.

Μας οδηγούν σε δύσκολους καιρούς.
Ιχνηλατούν το φέγγος της ημέρας.
Σύρουν μ' απέριπτους, πολεμικούς χορούς,
μιας νέας εποχής το δέρας.

Κι απ' των κουπιών το πάφλασμα βγαίνει αχός.
Πάνω σε βράχο μοιάζουν σμιλεμένοι.
Είναι χαμένος του Ιξίωνα ο τροχός
κι εμείς επάνω του..., δεμένοι.

Κι όπως ο Σείριος κυλά στον ουρανό,
έχει λαμπρά το φως του εστιάσει,
στ' αδιαπέραστο..., στ' απόλυτο κενό
και στη ζωή..., που' χουμε χάσει!

«Πικρές αλήθειες»

Από το Νίκο Σαλίβερο (Σάλος)

===

Δίχως δούλους κι' αιχμαλώτους
και εθελοντές πολίτες,
στο κόσμο δε θα είχαμε
τόσων θαυμάτων χτίστες.

Και ο νους δίκαιου πλάστη,
είχε στόχο κάθε θάμα,
τη κοινή χρήση στη πλάση
κι' όχι ατομικό το πράμα.

Η ζωή γλυκό τραγούδι
Κι' ό καθείς γι' αυτό παλεύει,
Νεράκι θέλει το λουλούδι,
νά' χει ο 'Ηλιος να χαϊδεύει.

Και ο πλάστης και ο χτίστης
ίσοι είναι μες τη φύση,
μα ο πλάστης λωποδύτης,
κλείνει στους πολλούς τη βρύση.

Τότε δούλοι κι' αιχμαλώτοι
με εθελοντές πολίτες,
του πολέμου ζώνοντ' όπλα
γίνονται δίκιου οπλίτες.

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ε Ι Σ

Ο Λογαριασμός IBAN του Συνδέσμου στη ALFABANK είναι:

GR79 0140 2380 2380 0200 1000 044

Παρακαλούμε τα μέλη μας να καταθέτουν έγκαιρα την ετήσια συνδρομή τους, ενισχύοντας το Ταμείο μας, δεδομένου ότι είναι η μόνη πηγή εσόδων που διαθέτομε για την κάλυψη των πάγιων εξόδων του Συνδέσμου.

ΔΩΡΕΕΣ ΣΤΟ ΣΥΝΔΕΣΜΟ

Περίοδος 01/01/22 – 31/03/22

Λαζάρογλου Χαράλαμπος	80 €	Στη Μνήμη Γονέων του Ειρήνης και Ηλία
Λαυρεντιάδου Ζαφειρία	500 €	Για τους σκοπούς του Συνδέσμου
Βενιέρη Μαρία	80 €	Για τους σκοπούς του Συνδέσμου
Ξαναλάτου Ίρις	280 €	Για τους σκοπούς του Συνδέσμου

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ...ΚΑΙ ΑΛΛΑ

Από τον Χρήστο Θανόπουλο

Στο τεύχος του «Συνδέσμου» Αρ. 102, 1/7/2021 – 30/9/2021 στο κείμενο: «Ο Αγώνας Ανεξαρτησίας της Ελλάδας. Απαρχές, πρωταγωνιστές, σημαντικά γεγονότα», Β' Μέρος, αναφέρεται ότι το νεοσύστατο ελληνικό κράτος περιλάμβανε την Πελοπόννησο, τη Στερεά Ελλάδα και τις Κυκλάδες. Το σωστό είναι περιλαμβάνονταν επιπλέον και τα νησιά των Βορείων Σποράδων.

Στο ίδιο τεύχος και συγκεκριμένα στο άρθρο για την Παρουσίαση του βιβλίου της Ρόζας Φρέρη, «Ντελλαγκράτσια – Ποσειδωνία. Ακούγοντας τον τόπο μου», αναφέρεται κατά λάθος ότι ένας από τους ομιλητές ήταν ο κ. Αλέξης Αθανασίου. Το σωστό είναι ότι ήταν ο κ. Τζώρτζης (Γεώργιος) Μακρυωνίτης, χημικός, εκπαιδευτικός, συγγραφέας, δήμαρχος Ποσειδωνίας, πρώην Αντιπερι-φερειάρχης και νυν Περιφερειακός Σύμβουλος, Περιφέρειας Ν. Αιγαίου.

Στο τεύχος Αρ. 103, 1/10/2021 – 31/12/2021, στο κείμενο: «Τα παραλιακά ταβερνάκια και ξενοδοχεία όρμου Βάρης», αναφέρεται εκ παραδρομής ότι ανήκει στον κ. Τζώρτζη (Γεώργιο) Μακρυωνίτη, επίμηκες οικοδόμημα με πολύχρωμα (κάποτε) παράθυρα, στη στροφή του Γιάννακα, πράγμα που είναι αναληθές.

Στον ιστοχώρο του Συνδέσμου Συριανών www.synd.gr έχετε την δυνατότητα να διαβάσετε διορθωμένο και εμπλουτισμένο το άρθρο «Τα παραλιακά ταβερνάκια και ξενοδοχεία του όρμου Βάρης».

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΕΣ

Από τον Τάκη Κυριτσόπουλο

..ΜΕΓΑΛΟΣ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΚΑΥΣΙΜΩΝ..

...ΕΝΑ ΚΑΙ ΕΒΔΟΜΗΝΤΑ,
ΜΑΖΙ...ΜΕ ΤΟ ΤΑΚΟΥΝΙ,
ΥΠΟΥΡΓΕ ΜΟΥ.....

...ΚΟΥΡΑΓΙΟ, ΜΗΤ ΣΟ.....
ΠΑΙΡΝΟΥΜΕ ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΜΑΣ
ΓΙΑ ΣΕΝΑ, ΤΟΡΑ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

